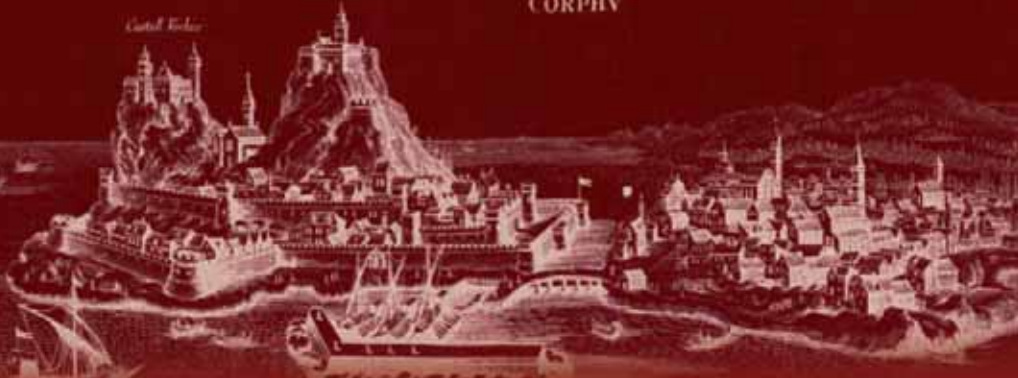

CORPHY

Castell de Sant Joan

Castell de Sant Joan

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΛΥΡΑΚΗΣ

ΣΙΩΠΗΛΕΣ ΚΡΑΥΓΕΣ

ΕΠΠΗΝΙΚΗ ΠΟΤΟΤΕΧΝΙΑ

Από το ημερολόγιο του Ιωάννη Νοταρά

Κωνσταντινούπολη, 22 Μαρτίου 1536

Δε θα μπορούσα ποτέ να φανταστώ ότι θα τέλειωνα μ' αυτόν τον τρόπο τούτο το ημερολόγιο. Κλεισμένος – στην πραγματικότητα, φυλακισμένος – εδώ και δύο μέρες στο παλάτι του σουλτάνου Σουλεϊμάν γράφω ακατάπαυστα, γεμίζοντας τις κόλλες που μου προμήθευσε κρυφά ο Αλεχάντρο, ο νεαρός ευνούχος με το αγγελικό πρόσωπο. Ο ίδιος θα φροντίσει να φτάσουν οι κόλλες αυτές στα χέρια της γυναίκας μου, επειδή επιθυμώ να αποτελέσουν συμπλήρωμα του ημερολογίου που άρχισα να γράφω πριν από πολλά χρόνια. Το μπαξίσι που θα του δώσει η γυναίκα μου θα είναι μεγάλο. Σ' όλη την επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το μπαξίσι δεν αφήνει ασυγκίνητο κανέναν, κι ο νεαρός ευνούχος – που πριν από λίγα χρόνια πιάστηκε αιχμάλωτος από πειρατές, κι αφού εννουχίστηκε, πουλήθηκε στο σουλτάνο – δεν μπορεί να αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα. Τώρα ο Αλεχάντρο είναι ευνοούμενος του σουλτάνου, ικανοποιώντας τις ορξείεις του, ωστόσο, κάθε φορά που τον βλέπω, δεν παύω να αναρωτιέμαι αν είχε προφτάσει να γνωρίσει τις χάρες του γυναικείου κορμού πριν τον εννουχίσουν...

Η άρχουσα τάξη στην Κωνσταντινούπολη αναγνωρίζει ότι είμαι ένας εξαιρετικά προικισμένος ποιητής. Μεγάλος ποιητής. Είμαι πράγματι. Θεωρώ ότι είμαι πολύ καλύτερος από τους Πέρσες ποιητές Σααντί και Χαφίζ, αλλά και από το σουλτάνο

Σελίμ, που ήταν χαρισματικός ποιητής. Οι Πέρσες ποιητές θεωρούνταν οι καλύτεροι από την εποχή του Μωάμεθ του Πορθητή, ο οποίος ήταν λάτρης του περσικού πολιτισμού.

Δεν έπαψα ποτέ να διατηρώ την πεποίθηση ότι ο Πορθητής ήταν μια προσωπικότητα που χαρακτηριζόταν από ένα συννοθύλευμα αντιθέσεων: υπήρξε αμειλικτός, ωμός, μα και ευγενής· άσπλαχνος μα και ανεκτικός· ευσεβής μα και παιδεραστής. Έχτιζε σχολεία και αγορές με τον ίδιο ενθουσιασμό με τον οποίο διέταζε μαζικές σφαγές και βασανιστήρια. Θεωρούσε τον εαυτό του ανώτατο πολεμιστή του Ισλάμ και ταυτόχρονα νέο Μέγα Αλέξανδρο. Μιλούσε τουρκικά, περσικά, αραβικά και είχε κάποιες γνώσεις ελληνικών και σερβοκροατικών. Διάβαζε ή άκουγε να του διαβάζουν ποιήματα Περσών ποιητών, χρονικά για πάπες και αυτοκράτορες, για τη ζωή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, για τους βασιλείς της Γαλλίας, και επίσης Όμηρο, Αρριανό και Ξενοφώντα. Στα ποιήματα που έγραφε ο ίδιος, αυτοαποκαλούνταν όχι φατίχ (κατακτητής) αλλά αβνί (αρωγός).

Ωστόσο, επί των ημερών του τωρινού σουλτάνου, Σουλεϊμάν, συντελέστηκε η σημαντική μεταστροφή της ποίησης από την περσική θεματολογία και εμφανίστηκε ένα δείγμα γραφής ιδιαίτερου οθωμανικού ύφους. Ήταν τότε που άρχισα να κρατώ ημερολόγιο και να καταγράφω στις σελίδες του τους επαίνους που άκουγα από το σουλτάνο, κάθε φορά που με προσκαλούσε στο παλάτι για να εντυπωσιάσει με τις απαγγελίες μου κάποιους εκλεκτούς προσκεκλημένους, συνήθως ξένους πρεσβευτές κι άλλους σημαντικούς αξιωματούχους. Δεν άργησα να πιστέψω ότι θα 'ρχόταν σύντομα η μέρα που θα γινόμουν ξακουστός σ' όλη την Ευρώπη, κι ότι θ' αποκτούσα δόξα! Μια δόξα που θα την ένιωθα μέσα μου σαν μια θαυμαστή πληγή και για την οποία θα μιλούσαν οι πάντες. Θα ήθελα να ήμουν ο πρώτος μέσα σ' ένα πλήθος που θα υμνούσε τ' όνομά μου με μια κραυγή καινούργια κάτω από τα ύψη τ' ουρανού. Χίμαιρες! Τώρα νιώθω το μεγαλείο μου να ξεπέφτει. Μάταια η τρελή μου φαντασία παίζει μ' αυτές τις υπέρλαμπρες εικόνες. Για μένα δεν υπάρχει τίποτα πια, δεν έχει απομείνει τίποτα. Μόνον εγώ, που, φυλακισμένος στο παλάτι εκείνου που νόμιζα ότι ήταν φίλος μου, ανεβαίνω σαν κραυγή, καθώς

περιμένω ν' ακούσω την πόρτα ν' ανοίγει για να μπουν οι εκτελεστές μου... Το μυαλό μου είναι αδειανό και η καρδιά μου έχει στερέψει. Τώρα, τούτες τις στιγμές, έχω έντονη την αίσθηση του καλού και του κακού. Ποτέ δε θα 'κανα κάτι άπρεπο, ακόμη κι αν ήμουν βέβαιος ότι δε θα με τιμωρούσαν. Μα ούτε και την παραμικρή υπερβολή θα μπορούσα ποτέ να παραδεχτώ. Κάτω από το αβέβαιο φως του δειλινού, κάθομαι σε μια γωνιά του δωματίου, σε μια γωνιά της φυλακής μου... Μέσα στο φόντο που άρχισε να σκοτεινιάζει με το μούχρωμα, παρατηρώ το πρόσωπό μου στον καθρέφτη που βρίσκεται στον απέναντι τοίχο... Ξεχωρίζω το μέτωπο, τα βαθουλωμένα μάγουλα και κάτω από τα μισόκλειστα βλέφαρα τα μάτια μου, απ' όπου μπαίνω στα ενδότερα της ύπαρξής μου, σαν να παραβιάζω έναν τάφο...

Η ώρα με κάνει σχεδόν τυφλό, καθώς η νύχτα έρχεται γοργά. Τη μορφή μου στον καθρέφτη τη μαντεύω μάλλον παρά τη βλέπω. Βλέπω μόνο την αγωνία μου και τα δεσμά μου. Απλώνω μπροστά τα χέρια με τα δάχτυλα τεντωμένα, τα χέρια μου, που μοιάζουν σαν άψυχα κουρέλια. Σηκώνω το πρόσωπο προς τα πάνω, προς τον ουρανό. Ύστερα γέρνω πίσω και σωριάζομαι σαν νεκρός στο κρεβάτι, σ' αυτό το μεγάλο, άψυχο αντικείμενο με το αόριστο σχήμα. Αθελά μου, το χέρι μου ακουμπάει στο μέρος της καρδιάς με μίαν αργή, τρεμάμενη κίνηση. Προσπαθώ να θυμηθώ αν συλλογίστηκα ποτέ ότι θα πεθάνω κάποια μέρα. Όχι, ποτέ δεν το συλλογίστηκα. Πάντα είχα πόθους πολύπλοκους. Πάντα ήμουν εντυχισμένος. Θυμάμαι πως, τότε που ήμουν παιδί, είχα εξάρσεις, αισθήματα, με άγγιζαν μυστικιστικές συγκινήσεις, ένιωθα μίαν αρωστημένη λαχτάρα να κλείνομαι μονάχος με τον εαυτό μου. Έδινα πάντα ξεχωριστή σημασία στον εαυτό μου. Έφτανα στο σημείο να σκέφτομαι ότι ήμουν κάτι περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον. Τώρα συναισθάνομαι ότι όλα αυτά έχουν πνιγεί στο χάος των ημερών. Τώρα το στόμα μου είναι γεμάτο από σιωπή και η ψυχή μου πλημμυρισμένη από αγωνία, που γοργά και σίγουρα με πνίγει και με εκμηδενίζει... Θεέ μου, Μεγαλοδύναμε, είμαι χαμένος. Λυπήσου με!

Το έχω πάρει απόφαση ότι θα πεθάνω... Δεν ξέρω μόνο τη μέρα και την ώρα. Ο σουλτάνος Σουλεϊμάν αναβάλλει την ώρα

της εκτέλεσής μου απλώς και μόνο για να παρατείνει το μαρτύριό μου... την αγωνία μου... Θα πεθάνω επειδή τόλμησα να φυγαδεύσω τον δεκατριάχρονο γιο μου Νικηφόρο στη βενετοκρατούμενη Κέρκυρα για να τον σώσω, αντί να υποταχθώ στην επιθυμία του σουλτάνου να του τον παραδώσω για να ικανοποιεί τις σεξουαλικές του ορέξεις. Το ίδιο είχε κάνει και ο πρόγονός μου Λουκάς Νοταράς, πρωθυπουργός του τελευταίου αυτοκράτορα, Κωνσταντίνου Παλαιολόγου: είχε αρνηθεί να παραδώσει το γιο του προς ικανοποίηση των ορέξεων του Μωάμεθ του Πορθητή. Εκείνον ο Πορθητής τον αποκεφάλισε. Εμένα ο Σουλταϊμάν θα με στραγγαλίσει.

Αναρωτιέμαι αν οι δύο μεγαλόσωμοι εννούχοι — οι δήμιοί μου — που θα μπουν στη φυλακή μου όταν έρθει η ώρα θα με στραγγαλίσουν με μεταξωτό κορδόνι ή με απλή χορδή τόξου. Κατά κάποιον τρόπο, το να στραγγαλιστεί ένας Οθωμανός αξιωματούχος με μεταξωτό κορδόνι αποτελεί κι αυτό μία ένδειξη εκτίμησης του σουλτάνου προς το πρόσωπό του. Λέγεται ότι ένας αποτυχημένος υπουργός του σουλτάνου δέχτηκε τους εκτελεστές του με ευγένεια και, όταν του έδειξαν το μεταξωτό κορδόνι, επαίνεσε την τιμή και τη γενναιοδωρία του σουλτάνου, έκανε μια σύντομη προσευχή και υποτάχτηκε στη μοίρα του. Αφού τον στραγγάλισαν, του έκοψαν το κεφάλι, το μετέφεραν πάνω σ' ένα δίσκο και το άφησαν να κυλήσει στα πόδια του σουλτάνου. Εμένα με αφήνει αδιάφορο μια τέτοια τιμή. Αδιαφορώ αν θα με στραγγαλίσουν με μεταξωτό κορδόνι ή με χορδή τόξου. Εκείνο που εύχομαι είναι να είναι χειροδύναμοι οι εκτελεστές για να τελειώσει όσο γίνεται γρηγορότερα το μαρτύριό μου...

Θα ήθελα να μπορούσα να γυρίσω πίσω το χρόνο, σε μέρες ανέμελες κι ευτυχισμένες, μα δεν μπορώ. Κανείς θνητός δεν έχει τέτοια δυνατότητα. Θα ήθελα να γινόταν κάποιο θαύμα και να άλλαζε ο σουλτάνος την απόφαση που έχει πάρει για μένα, όμως έχω πάψει να πιστεύω σε θαύματα. Άλλωστε, οι Οθωμανοί σουλτάνοι είναι ανελέητοι: δε διστάζουν να σκοτώσουν τους αδελφούς τους ή και όποιους από τους γιους τους προβούν στην ανόητη σκέψη να επιβουλευτούν το θρόνο τους. Πάνω σ' αυτό ακολουθούν πιστά την εντολή του Μωάμεθ του Πορθητή, γραμμένη με το χαρακτηρι-

στικό γνώρισμα του επίσημου οθωμανικού ύφους και με αυτοκρατορική μεγαλορρημοσύνη: «Όποιος από τους γιους μου κληρονομήσει το θρόνο του σουλτάνου είναι επιβεβλημένο να σκοτώσει τους αδελφούς του προς το συμφέρον της εγκόσμιας τάξης (της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας). Οι περισσότεροι των νομομαθών έχουν επιδοκιμάσει τη διαδικασία αυτή. Ας αναληφθούν οι αρμόζουσες ενέργειες».

Εγώ τώρα κάθομαι και σκέφτομαι ότι η πολιτική αυτή τακτική παραμερίζει εντελώς τους οικογενειακούς δεσμούς, που τόσο δοξάζονται στο Κοράνι. Αυτό, όμως, έχει την εξήγησή του: Το αυτοκρατορικό παλάτι δεν το κυβερνάει ο νόμος του Ισλάμ. Το κυβερνούν οι απαιτήσεις της δυναστείας. Έτσι, ο Μωάμεθ ο Πορθητής εκτέλεσε δύο αδελφούς του· ο σουλτάνος Σελίμ δύο αδελφούς, τρεις γιους και τέσσερις ανιψιούς του. Δεν αποκλείω το ενδεχόμενο να ευθύνεται και για τη δηλητηρίαση του πατέρα του. Όλοι αυτοί στραγγαλίστηκαν με χορδή τόξου. Δεν αποκεφαλίστηκαν, όμως, ώστε να μη χυθεί το ιερό αίμα των Οθωμανών προγκίπων.

Ο σουλτάνος Σουλειμάν, δισέγγonos του Πορθητή, έχει τις ίδιες απόψεις με τους προγόνους του και είναι αμείλικτος απέναντι σε όποιον επιβουλεύει το θρόνο του. Ακόμη και τον στενότερο φίλο του, τον μέγα βεζίρη Ιμπραήμ πασά, δε δίστασε να τον εκτελέσει, πριν από λίγες μέρες, στις 15 Μαρτίου. Δε διατηρώ την παραμικρή αμφιβολία ότι σ' αυτό έβαλε το χεράκι της και η Χουρέμ, η σύζυγος του σουλτάνου. Η Χουρέμ ήταν κόρη ορθόδοξου ιερέα ουκρανικής καταγωγής και πιάστηκε αιχμάλωτη σε κάποια επιδρομή στην Κριμαία. Είχε τότε το όνομα Ρωξελάνη και ο Σουλειμάν σαγηνεύτηκε τόσο από τα θέληγτρα της, ώστε όχι μόνο έγινε υποχείριό της, αλλά και, αντίθετα με κάθε προηγούμενο, την παντρεύτηκε το 1534.

Για να το επιτύχει, όμως, αυτό η Χουρέμ, που το όνομά της σημαίνει «γελαστή», χρειάστηκε να βγάλει από τη μέση τη Μαχιντεβράν, μητέρα του Μουσταφά, του μεγαλύτερου γιου του σουλτάνου, η οποία ήταν η κυριότερη αντίζηλός της. Η Μαχιντεβράν δεν άργησε να αντιληφθεί ότι ο σουλτάνος είχε σαγηνευθεί από τη νεοφερμένη στο χαρέμι και, διαβλέποντας τον κίνδυνο να περάσει η ίδια σε δεύτερη μοίρα, ενώ ήταν η πρώτη που είχε

τεθεί στην «υπηρεσία της Μεγαλειότητός του», της έγδαρε κάποια μέρα το πρόσωπο με τα νύχια και την αποκάλεσε «προδότρια» και «βρομερό κρέας». Την επόμενη φορά που ο σουλτάνος κάλεσε τη Χουρέμ να πάει κοντά του, εκείνη αρνήθηκε να εκτελέσει την επιθυμία του, λέγοντας πως ήταν ανάξια της εύνοιάς του, επειδή την είχαν αποκαλέσει «βρομερό κρέας». Ο σουλτάνος ρώτησε, έμαθε τι είχε συμβεί και η Μαχιντεβράν εκδιώχθηκε αμέσως από το παλάτι. Η Χουρέμ απέκτησε πολύ γρήγορα μεγάλη δύναμη και είμαι βέβαιος ότι ποτέ άλλοτε στη μέχρι τώρα ιστορία του οθωμανικού οίκου δεν υπήρξε γυναίκα με τόσο κύρος. Πριν από δύο χρόνια, το 1534, έπεισε το σουλτάνο να της κάνει την ανήκουστη τιμή να την παντρευτεί. Δεν έχω την παραμικρή αμφιβολία ότι τον έπεισε απειλώντας τον ότι, σε διαφορετική περίπτωση, θα απέσυρε την ερωτική της εύνοια.

Μετά το γάμο της με το σουλτάνο, η Χουρέμ, υποκινούμενη από την αλαζονεία του μεγάλου βεζίρη, έθεσε σ' εφαρμογή το σχέδιό της για να τον βγάλει από τη μέση. Η υπερβολική επίδειξη δύναμης από μέρους του την ενοχλούσε και, έχοντας συνειδητοποιήσει ότι, στην απαστράπτουσα ζούγκλα του οθωμανικού παλατιού, η καλύτερη άμυνα ήταν η επίθεση, άρχισε να απεργάζεται την εξολόθρευσή του.

Ο Ιμπραήμ ήταν Έλληνας. Γεννημένος στην Πάργα το 1493, αιχμαλωτίστηκε από πειρατές, πουλήθηκε και κάποια στιγμή κατέληξε στο παλάτι. Μιλούσε ελληνικά, περσικά, σερβοκροατικά και ιταλικά, κι έπαιζε λαούτο. Όταν τον γνώρισε ο νεαρός τότε πρίγκιπας Σουλεϊμάν, γοητεύτηκε. Οι δυο άντρες έγιναν στενοί φίλοι και μετά την ενθρόνιση του Σουλεϊμάν ο Ιμπραήμ ανελίχθηκε ταχύτατα στα υψηλότερα κρατικά αξιώματα, με αποκορύφωμα να γίνει μέγας βεζίρης το 1528. Υπήρξε ο μοναδικός στη μέχρι τώρα οθωμανική ιστορία που είχε το δικαίωμα και την τιμή να έχει κρεμασμένες δίπλα στη σκιηνή του έξι μαύρες αλογοουρές — το πολεμικό έμβλημα του σουλτάνου —, όσες και ο ίδιος ο σουλτάνος. Η οθωμανική κυβέρνηση είχε μεταβληθεί σε συγκυβέρνηση.

Στην προσωπική του ζωή, ο Ιμπραήμ ήταν παντρεμένος με τη Χατιτζέ, αδελφή του σουλτάνου. Απ' ό,τι είχα αντιληφθεί, την

αγαπούσε αληθινά, ωστόσο, τις σεξουαλικές του ορέξεις τις ικανοποιούσε κι ένας σημαίων έμπορος και διπλωμάτης, ο Αβίτζε Γρίτι. Στο μεγαλύτερο μέρος της σταδιοδρομίας του, ο μέγας βεζίρης είχε τη σθεναρή υποστήριξη της πεθεράς του και μητέρας του σουλτάνου, Χαφσά, μιας δυναμικής γυναίκας που σπανίως έφευγε από το πλευρό του γιου της. Όταν πέθανε η Χαφσά, το 1534, η Χουρέμ έθεσε σ' εφαρμογή το σχέδιο που τόσο καιρό εξύφαινε στο μυαλό της. Δεν είμαι σε θέση ν' αποδείξω αυτό που υποψιάζομαι, είμαι βέβαιος, όμως, ότι κατηγορήσε τον Ιμπραήμ – μέσω του υπουργού Οικονομικών Ισκεντέρ Τσελεμπή – ότι ήθελε να μοιραστεί το σουλτανάτο, κι αυτή ήταν η αρχή του τέλους του μεγάλου βεζίρη.

Στις 15 Μαρτίου, πριν από μια εβδομάδα δηλαδή, ο Ιμπραήμ δειπνήσε μαζί με το σουλτάνο, όπως συνήθιζαν να κάνουν οι δύο άντρες, κι έπειτα κοιμήθηκε σ' ένα διπλανό δωμάτιο. Το επόμενο πρωί το πτώμα του βρέθηκε πεταμένο έξω από το παλάτι. Τον είχαν στραγγάλισει τη νύχτα. Είχε αντισταθεί και είχε παλέψει άγρια με τους εκτελεστές του, όπως έδειχναν τα σημάδια που υπήρχαν στο σώμα του. Η εκτέλεσή του αποτελούσε προειδοποίηση για κάθε επίδοξο σφετεριστή του θρόνου.

Γιατί κάθομαι τώρα και τα γράφω όλα αυτά κάτω από το τρεμάμενο φως του φωτιστικού μου, που κάνει τις σκιές στις γωνίες να μεγαλώνουν; Τι σχέση έχουν αυτά που γράφω με όσα ευχάριστα έχουν γεμίσει τις σελίδες του ημερολογίου που βρίσκεται στο σπίτι μου; Γράφω για να μη συλλογίζομαι αυτό που με περιμένει; Μα έτσι το συλλογίζομαι πιο πολύ! Έχω ξοφλήσει πια. Κι έχω την αίσθηση πως δεν έζησα ποτέ. Και ίσως γι' αυτό λαχταρώ, πιότερο παρά ποτέ, έναν χαμένο παράδεισο...

Πιστεύω συγκεχυμένα σε πολλά, μα, πάνω απ' όλα, πιστεύω στην ύπαρξη του Θεού, όμως, όσο κι αν παρακαλέσω, δεν υπάρχει σωτηρία πια για μένα. Θα τελειώσω τις μέρες μου μέσα σε τούτο το δωμάτιο, όπου τόσα ανθρώπινα πλάσματα άφησαν τα χνάρια τους στη διαδρομή των χρόνων μα κανένα ξεχωριστά το δικό του. Ούτε το δικό μου χνάρι θα ξεχωρίζει από τ' άλλα σαν θα πετάξουν έξω το άψυχο κουφάρι μου...

Είμαι απελπισμένος. Την ανθρώπινη ζωή, την ευτυχία, τη ζω-

ντανή αλήθεια, την έβλεπα πάντα με τα μάτια που τη βλέπουμε όλοι, την ήξερα πάντα με τον τρόπο που την ξέρουμε όλοι. Τώρα που μου παρουσιάζεται μ' έναν τρόπο που δεν μπορούσα να φανταστώ πριν, τώρα την αντικρίζω και την πιστεύω με δέος ασύνορο. Τώρα, για πρώτη φορά, αναλογίζομαι ότι, όσες μορφές χωρισμού από μια γυναίκα κι αν ζήσουμε, πάντα υπάρχει σε αυτές μια εξαισία αρχή ευτυχίας...

Πόσο θα' θελα να μπορούσα να τα δω όλα αυτά, τότε που ήμουν ευτυχισμένος, με τα μάτια που τα βλέπω τώρα... Τώρα, όμως, είναι αργά. Τα μάτια μου πια δε μου χρησιμεύουν. Δεν τους λείπει το φως, μα είναι τυφλωμένα από τη σκοτεινή προσπάθεια της απελπισμένης καρδιάς μου, από τους γεμάτους αγωνία παλμούς της ζωής μου, απ' όλα τα σκοτάδια του αίματός μου...

Ένας καινούργιος, θανατερός φόβος σφίγγει με παγωμένα δάχτυλα εδώ και ώρες την ψυχή μου, ένας φόβος μεγαλύτερος κι από το φόβο του θανάτου, που περιμένω να μου χτυπήσει την πόρτα. Πώς δεν το σκέφτηκα τότε που έπρεπε; Καταριέμαι τον εαυτό μου που φάνηκα τόσο ασυλλόγιστος· όμως, η σπουδή μου, η αγωνία μου να φηγαδεύσω το γιο μου δε μου έδωσε τον καιρό να συλλογιστώ και την κόρη μου. Είναι στα δεκάξι κι ανθίζει σαν τα λουλούδια των κήπων που απλώνονται πλάι στον Βόσπορο. Σ' αυτή την ηλικία, ακτινοβολεί με την ξεχωριστή λάμψη της παρθενικής θηλυκότητάς της, είμαι βέβαιος, όμως, ότι, μεγαλώνοντας, θ' αποκτήσει βασιλική θωριά και παράσταση. Το χαμόγελό της αστράφτει σαν τις ηλιαχτίδες πάνω στα νερά του Βοσπόρου. Έχω την αίσθηση ότι τον τελευταίο καιρό έχει νιώσει το γλυκό σκίρτημα του έρωτα στην καρδιά της, μόνο που δεν υποψιάζομαι ποιος είναι εκείνος ο νέος που κυριαρχεί στα όνειρά της. Η φωνή της μοιάζει με το χαιρετισμό του αηδονιού στην αυγή, έτσι όπως κάθε πρωί τραγουδάει το ίδιο πάντα τραγούδι:

Ω αγάπη μου μαυρομαλλούσα,
με φρούδια τοξωτά,
με μάτια νωχελικά και βαθυγάλαζα...

Πολλές φορές από τότε που κατάλαβα ότι είναι ερωτευμένη

τραγουδούσαμε μαζί. Διαθέτοντας φωνή τενόρου, αποτελούσα το ιδανικό σεγκόντο στη δική της μέτζο σοπράνο φωνή.

Πόσο βασανιστική μου είναι τις τελευταίες ώρες η θύμηση της Θεοδώρας μου, της λατρεμένης μου κόρης! Ό,τι μου έδινε χαρά πριν τώρα με πονάει και με συνθλίβει. Δεν είναι επειδή δε θα την ξαναδώ, μα επειδή ένας καινούργιος, ανομολόγητος φόβος με σκοτώνει. Γυναίκα μου αγαπημένη, γλυκιά μου Ισιμήνη, σύντροφε της ζωής μου, μόλις φτάσουν οι κόλλες αυτές στα χέρια σου, διώξε την κορούλα μας στην Κέρκυρα, για να τη σώσεις. Γνωρίζεις με ποιο τρόπο φυγάδευσα το γιο μας. Κάνε το ίδιο για την κόρη μας. Κάνε το χωρίς χρονοτριβή. Φοβάμαι ότι ο σουλτάνος δε θα εξαπλήσει την οργή του μόνο πάνω μου επειδή δεν τον παρέδωσα το γιο μου. Φοβάμαι ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί να στείλει ανθρώπους του ν' αρπάξουν τη Θεοδώρα μας και να τη φέρον στο χαρέμι του...

Η ώρα που είναι συμφωνημένο να 'ρθει ο Αλεχάντρο στο δωμάτιό μου αργεί ακόμη. Ας συνεχίσω, λοιπόν, να γράφω όσα μου έρχονται στο μυαλό, κι ας μην έχουν αυτά καμιά θέση στο ημερολόγιό μου. Το κάνω μόνο και μόνο για να έχω να ασχολούμαι με κάτι, για να μη με τρελάνει η απραξία και προβώ σε ενέργειες που δεν ταιριάζουν στην αξιοπρέπειά μου. Δε θέλει πολύ να παραλοΐσει όποιος βρίσκεται στη θέση μου... κι εγώ νιώθω ήδη την τρέλα να στριφογυρίζει επικίνδυνα στο μυαλό μου. Αυτό που θέλω, μια και δεν έχω περιθώρια επιλογής, είναι να πεθάνω αξιοπρεπώς. Αυτή είναι η ύστατη επιθυμία μου. Ας συνεχίσω, λοιπόν, να γράφω, σαν να πρόκειται να δώσω εξετάσεις, σαν να πρόκειται να δοκιμαστούν οι γνώσεις μου πάνω στις δομές και στις συνήθειες του παλατιού.

Το χαρέμι του σουλτάνου είναι το απαραβίαστο άδυτο των γυναικών και των ευνούχων και επηρεάζει τόσο τον δημόσιο βίο της Κωνσταντινούπολης όσο και την ιδιωτική ζωή του σουλτάνου. Έπειτα από όσα έχω διαπιστώσει, είμαι σε θέση να διαβεβαιώσω οποιονδήποτε ότι το αυτοκρατορικό χαρέμι είναι βαθιά παρεξηγημένο από τη χριστιανική Δύση, που το θεωρεί αποκλειστικώς χώρο ηδονής, όπου ο σουλτάνος ικανοποιεί τις σεξουαλικές ορέξεις του και οι γυναίκες ικανοποιούν τις επιθυμίες

η μία της άλλης. Στην πραγματικότητα, είναι η αντίληψη του Ισλάμ για τη γυναικεία αγνότητα. Αποτελεί βεβαίως ένα χώρο που εξυπηρετεί τη σεξουαλική ικανοποίηση του σουλτάνου, όμως ο λόγος ύπαρξής του δεν είναι μόνο αυτός. Εκεί μέσα διοχετεύεται η αναπαραγωγική ικανότητα του σουλτάνου, προς το συμφέρον της δυναστείας. Η οθωμανική δυναστεία έχει επιλέξει την αναπαραγωγή της, την παραγωγή δηλαδή διαδόχων, μέσω σκλάβων γυναικών. Οι σκλάβες οδαλίσκες είναι απόλυτα εξαρτημένες από το σουλτάνο, και είναι σαφώς ευκολότερος ο χειρισμός – προς το συμφέρον της δυναστείας – αυτών των γυναικών μέσα στο χαρέμι, παρά ελεύθερων μουσουλμάνων γυναικών, με νόμιμα δικαιώματα, καθορισμένα από τη σαρία*. Οι παλλακίδες περιορίζονται να γεννήσουν ένα γιο η καθεμιά, μετά τη γέννηση του οποίου η σεξουαλική τους επαφή με το σουλτάνο συνήθως σταματάει. Έτσι, κάθε γιος έχει την υποστήριξη μιας μητέρας, η οποία είναι αφοσιωμένη αποκλειστικά σ' αυτόν. Με τον τρόπο αυτό, ουδέποτε μέχρι τώρα έχει γίνει πόλεμος για τη διαδοχή του οθωμανικού θρόνου, όπως θα μπορούσε να συμβεί αν οι σουλτάνοι ζευγάρωναν με γυναίκες με κριτήριο την υψηλή κοινωνική θέση κι όχι την αναπαραγωγή ή αν παντρεύονταν με ξένες προγκίπισσες. Οι σκλάβες παλλακίδες, διαλεγμένες με κριτήριο την υγεία και τα θέληγτρόα τους και όχι για την ευγενική τους καταγωγή, ικανοποιούν τις επιθυμίες του εκάστοτε σουλτάνου, χωρίς καταστροφικές για τη δυναστεία συνέπειες. Σ' αυτό διαφέρει η οθωμανική δυναστεία από τις δυναστείες της Δύσης. Οι μετρέσες των βασιλέων της Γαλλίας αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα των συνεπειών και των δυσάρεστων καταστάσεων που προκαλούν οι ερωτικές σχέσεις ανάμεσα στους πρίγκιπες και σε γυναίκες της άρχουσας τάξης.

Το χαρέμι φυλάσσεται από εunuχούς – κυρίως μαύρους –, που θεωρούνται οι καταλληλότεροι για να απασχολούνται στον κόσμο των γυναικών. Είναι δούλοι που, αφού εunuχίστηκαν απ' αυτούς που τους έπιασαν αιχμαλώτους, πουλήθηκαν, ως ευ-

* Ιερός ισλαμικός νόμος.

νούχοι πλέον, στο σουλτάνο, επειδή ο ισλαμικός νόμος απαγορεύει τον εννουχισμό. Ο κιζλάρ αγκασί, ο μαύρος αρχιεννούχος, είναι ο πιο έμπιστος υπηρέτης του σουλτάνου. Ο γυναικείος κόσμος του χαρεμιού είναι περιορισμένος εκεί μέσα. Μόνο η βαλιντέ σουλτάν* κι όσες παλλακίδες έχουν την τύχη να του χαρίσουν ένα γιο ζουν με κάποια άνεση και με θέα πέρα από τα διαμερίσματά τους. Η βαλιντέ σουλτάν, μάλιστα, ως μητέρα του διαδόχου, αποκτά υψηλή θέση στο χαρέμι, κι όταν ο γιος της ανέβει στο θρόνο, η δύναμη και η επιρροή της είναι τεράστιες. Συχνά συμμαχεί με τον μαύρο αρχιεννούχο, κι αν ο σουλτάνος είναι πολύ νέος ή αδύναμος χαρακτήρας, η πραγματική εξουσία μέσα στο παλάτι περνάει στα χέρια της και στα μέλη του περιβάλλοντός της. Κανείς σουλτάνος δεν τολμάει εύκολα ν' αφηγήσει τη μητέρα του...

Κουράστηκα να γράφω, πιάστηκε το χέρι μου. Αυτά που γράφω τώρα δεν είναι παρά η ηχώ από τις σκέψεις που μου απόμειναν... Λίγες ώρες ζωής μου μένουν. Ο φόβος, αδελφός της ζωής, μου το θυμίζει πολύ καθαρά. Κάθομαι και γράφω κι έχω την παράξενη αίσθηση ανθρώπου που νομίζει πως ξανάζησε κι άλλη φορά την ίδια σκηνή. Αναρωτιέμαι, στ' αλήθεια, αν την ξανάζησα. Όχι, ποτέ. Ίσως την ονειρεύτηκα, μέσα σ' έναν άγριο, πυρετικό εφιάλτη, που την αλλοίωσε τρομαχτικά και όμως την έκανε να μοιάζει πολύ γνώριμη.

Έτσι φαντάζομαι ότι γίνεται στο τέλος. Η προσέγγιση με το θάνατο δείχνει τον άνθρωπο γυμνό, δυνατό ή αδύναμο. Τούτες τις στιγμές, τις στιγμές που ο θάνατος πλησιάζει, δε βαραίνει αυτό που έδειχνες ότι ήσουν· βαραίνει αυτό που είχες μέσα σου, στα βάθη της ψυχής σου... Κι εκεί, στα βάθη της ψυχής σου, δεν απομένει πια παρά η ουσία της ύπαρξής σου, επειδή ό,τι άλλο είχες βρισκόταν εκεί μόνο για να εξευγενίσει, να ομορφύνει ή να αδυνατίσει το χαρακτήρα σου, κι αυτό το ό,τι άλλο ξεκόλλησε από πάνω σου και χάθηκε μόλις το χτύπησε ο τρόμος που έρχεται λίγο πριν από το θάνατο... Μέσα σε κάθε ανθρώπινη ύπαρξη

* Η μητέρα του σουλτάνου.

υπάρχει η ωμή δύναμη και η ευγένεια, η αποφασιστικότητα και ο διαταγμός, η τόλμη κι ο φόβος, η καθαρότητα και η βρομιά. Όμως, όταν βλέπεις το θάνατο να σε ζυγώνει, όταν δεν έχεις μπροστά σου την προοπτική του χρόνου, δεν μπορεί να σταθεί παρά μονάχα το ένα ή το άλλο...

Είναι παράξενο που, ξαφνικά, νιώθω όλες μου τις αισθήσεις ζωντανές. Κάθε ένα του κορμιού μου πονάει χίλιους πόνους κι ανασαίνω δύσκολα. Βιάστηκες να 'ρθεις, θάνατε... Ήλπιζα να κάνω τη γνωριμία σου ύστερα από πολλά χρόνια, μα εσύ βιάστηκες. Αγαπώ τη ζωή για την ομορφιά της. Ήμουν ευτυχισμένος όταν αυτοί που αγαπούσα ένιωθαν την αγάπη μου. Βασανίζομουν όταν δεν την καταλάβαιναν. Όποιους αδίκησα ας με συγχωρέσουν. Σ' όποιων το πλευρό στάθηκα θέλω να το ξεχάσουν. Από σας, γυναίκα μου, γιε μου, κόρη μου, ζητώ να μη δεθεί η θλίψη με τ' όνομά μου — αυτή είναι η στερνή μου θέληση. Αν νομίζετε ότι τα δάκρυα μπορούν ν' απαλύνουν τον πόνο, κλάψτε για μια στιγμή. Πεθαίνω επειδή έκανα αυτό που έπρεπε να κάνω και θα με αδικούσατε αν βάζατε τη θλίψη να κατοικήσει πάνω στον τάφο μου.

Ο Αλεχάντρο θα 'ρθει από στιγμή σε στιγμή. Να προφτάσω να του δώσω τούτες τις κόλλες... Η διαίσθησή μου με προειδοποιεί ότι κάποια ώρα μετά τα μεσάνυχτα θα 'ρθουν οι εκτελεστές μου. Κι εγώ τούτη τη στιγμή σκέφτομαι ότι δε θα ξαναδώ τον ήλιο να βυθίζεται και να χάνεται στη θάλασσα, αφήνοντας για ανάμνηση μια χαλκόχρωμη αναλαμπή στα νερά του Βοσπόρου και μια λαμπερή κοκκινωπή καταχνιά στη δύση, σαν να έχει πάρει ο ουρανός φωτιά.

1

Ο σουλτάνος Σουλεϊμάν* καθόταν αναπαυτικά πάνω σε μια μαξιλάρα και παρακολουθούσε προσεκτικά τον ευνούχο Αλεχάντρο, ο οποίος δοκίμαζε μια σειρά από εξάισια εδέσματα που αποτελούσαν το πρωινό του, περιμένοντας υπομονετικά να εμφανιστούν τα συμπτώματα μιας πιθανής απόπειρας δηλητηρίασης, που προοριζόταν για τον ίδιο. Ο Σουλεϊμάν δεν είχε εμπιστοσύνη σε κανέναν στο παλάτι του. Άλλωστε δεν ξεχνούσε ότι ο πατέρας του ο Σελίμ είχε δηλητηριάσει τον δικό του πατέρα και είχε εκτελέσει δύο αδελφούς και τρεις

* Ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής ή Νομοθέτης (1494-1566) υπήρξε ο επιφανέστερος των σουλτάνων, επί των ημερών του οποίου η χώρα του έφτασε στο ζενίθ της δύναμης και της δόξας της. Διαδέχτηκε τον πατέρα του, Σελίμ Α΄, το 1520 και αναδείχθηκε άριστος στρατηγός, νομοθέτης, κυβερνήτης εξαιρετος και προστάτης των γραμμάτων και των τεχνών. Υπήρξε ο πρώτος και τελευταίος σουλτάνος που ανέβασε στο θρόνο μία χριστιανή δούλη, την περικαλλή Ρωξελάνη. Από το 1521 μέχρι το 1556 τα στρατεύματά του κατέλαβαν την Ουγγαρία, την Τρανσυλβανία, τη Σλοβενία, τη Μολδαβία στην Ευρώπη, το Κουρδιστάν, τη Μεσοποταμία, τη Γεωργία στην Ασία, την Τριπολίτιδα, την Τύνιδα και το Αλγέρι στην Αφρική, ενώ ο στόλος του κυριαρχούσε στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο. Επί των ημερών του συνάφθηκαν οι πρώτες διπλωματικές σχέσεις με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Προς τους χριστιανούς υπήρξε σχετικά ανεκτικός, τους παραχώρησε πολλά προνόμια και χρησιμοποίησε Έλληνες σε δημόσιες θέσεις.

γους του. Το να εμπιστεύεται, λοιπόν, το περιβάλλον του θα ήταν μεγάλη αφέλεια, κι ο Σουλεϊμάν μόνο αφελής δεν ήταν. Όταν βεβαιώθηκε ότι δεν είχαν ρίζει κάποιο δηλητήριο στα φαγητά, έφαγε με όρεξη. Ύστερα ρεύτηκε, εκδηλώνοντας την ευχαρίστησή του, και κάλεσε τον Αλεχάντρο, που όλη αυτή την ώρα παρέμενε γονατισμένος απέναντί του, με τα μάτια καρφωμένα στο πάτωμα, να καθίσει δίπλα του.

Ο νεαρός ευνούχος πήγε κοντά του κι ο σουλτάνος πέρασε το χέρι του στο πίσω μέρος του λαιμού του κι άρχισε να τον χαϊδεύει. Ο Αλεχάντρο πάσχισε να μην αφήσει να φανεί ο αποτροπιασμός κι ο φόβος που ένιωσε: μ' αυτόν τον τρόπο ξεκινούσε πάντα ο αφέντης του όταν ήθελε να του κάνει έρωτα. Παρόλο που ο νεαρός ευνούχος είχε μάθει να κρύβει την αποτροπή και τον αποτροπιασμό που του προκαλούσαν οι σεξουαλικές ορέξεις του σουλτάνου και να προσποιείται ότι τον ευχαριστούσαν οι διεστραμμένες πράξεις στις οποίες τον εξανάγκαζε, έτρεμε πάντα από φόβο μήπως δεν κατάφερε κάποια φορά να τον ξεγελάσει.

Ο Σουλεϊμάν, σε αντίθεση με άλλους σουλτάνους, που είχαν μια συλλογή από όμορφα σκλαβάκια για να ικανοποιούν τις ορέξεις τους, δεν αγαπούσε γενικώς τα αγοράκια, με εξαίρεση τον Αλεχάντρο, επειδή, όπως του έλεγε, όσο μεγάλωνε, γινόταν όλο και πιο όμορφος και το δέρμα του ήταν αλαβάστρινο. Έτσι ακριβώς το έλεγε: αλαβάστρινο. Πράγματι, από κάποια παραξενιά της φύσης, ο Αλεχάντρο είχε ένα δέρμα που θα το ζήλευε ακόμα και η ομορφότερη κοπέλα. Ο ευνούχος αναρωπιόταν γιατί ο σουλτάνος προτιμούσε συχνά αυτόν αντί για τις πανέμορφες σκλάβες που είχε στο χαρέμι του, κι επειδή δεν έβρισκε άλλη εξήγηση, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι ήταν κι αυτό ένα ακόμα σύμπτωμα της αρρώστιας που μαστιζε την οθωμανική δυναστεία.

Ο Σουλεϊμάν εξακολουθούσε να του χαϊδεύει το πίσω μέρος του λαιμού, παραμένοντας σιωπηλός, κι ο Αλεχάντρο περίμενε την επόμενη κίνηση, αυτή την κίνηση που ακολουθούσε πάντα έπειτα από εκείνα τα χάδια: να του πιάσει το σαγόνι, να του ανασηκώσει το πρόσωπο και να τον φιλήσει στα χείλη. Ένωθε, όπως κάθε φορά, τα σωθικά του ν' ανακατεύονται από αηδία, επειδή έπρεπε ν' ανταποκριθεί στο φιλή του.

Άξαφνα, ο σουλτάνος τού πίεσε δυνατά το κεφάλι προς τα κάτω, ώσπου το πρόσωπο του νεαρού ακούμπησε στο μαλακό υπογάστριό του. Ο ευνούχος ξαφνιάστηκε από την κίνηση αυτή, ωστόσο δεν ξαφνιάστηκε διαπιστώνοντας ότι ο αφέντης του ήταν ήδη σεξουαλικά ερεθισμένος.

«Αλεχάντρο, ποιο είναι το ύψιστο καθήκον ενός σκλάβου απέναντι στον αφέντη του;» ρώτησε ο σουλτάνος, συνεχίζοντας να του πιέζει το κεφάλι πάνω στα γεννητικά του όργανα και να το κρατάει εκεί ακίνητο.

«Η τυφλή υπακοή», απάντησε ο ευνούχος, κι ο σουλτάνος γέλασε ελαφρά. Το γέλιο του ήταν πάντα ακαταμάχητο κι ο Αλεχάντρο ξεγελάστηκε. Ούτε που πέρασε από το μυαλό του η σκέψη ότι ίσως ο σουλτάνος να είχε μάθει για τη χθεσινοβραδινή του επίσκεψη στο δωμάτιο του Νοταρά, το πτώμα του οποίου είχε βρεθεί το ξημέρωμα έξω από το παλάτι, στο δρόμο, με μελανιασμένο πρόσωπο και μάτια πεταμένα έξω από τις κόγχες τους.

«Σωστά το είπες, Αλεχάντρο. Η τυφλή υπακοή. Και ποιο άλλο;» Η φωνή του είχε μια προσποιητή μελιχλιότητα, κάτι που δεν ξέφυγε από την προσοχή του δούλου. Ένωσε να σημαίνει μέσα του συναγερμός — η απάντηση σ' αυτή την ερώτηση ήταν μόνο μία. Ένας ανομολόγητος φόβος παρέλυσε τα μέλη του, καθώς αναλογίστηκε το ενδεχόμενο να του τεθεί μια άλλη συγκεκριμένη ερώτηση που θα ακολουθούσε την απάντησή του.

«Το να μην κάνει τίποτε απολύτως ο σκλάβος χωρίς την άδεια του αφέντη του».

Ο σουλτάνος για κάποιες στιγμές δεν είπε τίποτα. Ύστερα έπιασε με το δείκτη και τον αντίχειρα το δεξιό αντί του δούλου και το έστριψε αργά αργά και με επιδειξιότητα, σαν να ήθελε να το ξεριζώσει. Τα μάτια του Αλεχάντρο δάκρυσαν από τον πόνο, κατάφερε ωστόσο να κρατήσει σφιχτά τα χείλη του.

«Μπράβο», είπε ο σουλτάνος, ανέκφραστα τούτη τη φορά, και τράβηξε το χέρι από το αυτί του ευνούχου, που είχε γίνει κατακόκκινο. «Μπράβο, Αλεχάντρο. Εσύ, λοιπόν, σαν καλός δούλος και ευνοούμενός μου, μου οφείλεις τυφλή υπακοή κι αφοσίωση. Κι όχι μόνο τυφλή υπακοή κι αφοσίωση, μα και την ίδια την ύπαρξή σου. Επομένως, δεν έκανες τίποτα το ασυνήθι-

στο χωρίς την άδειά μου. Ή μήπως έκανε;» Ο τόνος της φωνής του ήταν και πάλι μειλίχιος και το χέρι που πήγε πριν να του ξεριζώσει το αυτί τώρα του χαίδευε και πάλι το πίσω μέρος του λαιμού. Γι' άλλη μια φορά ο Αλεχάντρο ξεγελάστηκε: ο αφέντης του δεν είχε ιδέα για την επίσκεψή του στον Νοταρά.

«Όχι, πολυχρονεμένη μου σουλτάνε...»

Για μια-δυο στιγμές το χέρι που του χαίδευε το λαιμό έμεινε ακίνητο, κι ο Αλεχάντρο είχε την αίσθηση ότι ο σουλτάνος είχε κρατήσει ακόμα και την ανάσα του στο άκουσμα της απάντησής του. Την αμέσως επόμενη στιγμή ένιωσε τον κίνδυνο, κι ο φόβος, που όλη αυτή την ώρα δεν είχε φύγει από μέσα του, θέριεψε απότομα.

«Μου λες αλήθεια, Αλεχάντρο;» Πάλι ο τόνος της φωνής του ήταν γλυκός, ωστόσο ο Αλεχάντρο δεν ξεγελάστηκε τούτη τη φορά.

«Αλήθεια, Μεγαλειότατε...»

«Είσαι μεγάλος ψεύτης, γλυκέ μου». Τίποτα δεν είχε αλλάξει στον τόνο της φωνής του, όμως ο Αλεχάντρο ένιωσε στο πετοί του τη συγκαλυμμένη απειλή που υπήρχε στις πέντε αυτές λέξεις. Κατάλαβε ότι ο σουλτάνος ήξερε και, επιστρατεύοντας το κουράγιο του, άρχισε να μιλάει.

«Ο κύριός μου θα πρέπει να μάθει ότι χτες το βράδυ πέρασα από το δωμάτιο του φίλου του του Νοταρά. Ήθελα να δω αν χρειαζόταν κάτι...»

«Χωρίς να ζητήσεις την άδειά μου;»

«Πίστευα ότι ο κύριός μου θα ευχαριστιόταν αν πρόσφερα κάποια εξυπηρέτηση στο φίλο του. Δεν μπορούσα να ζητήσω την άδεια του κυρίου μου, επειδή την ώρα που το σκέφτηκα ήξερα ότι ο κύριός μου ήταν απασχολημένος».

Το μυαλό του έπαιρνε χίλιες στροφές καθώς έλεγε αυτά τα λόγια. Έπρεπε να ξεγελάσει το σουλτάνο με κάθε τρόπο, ώστε να μην υποψιαστεί ότι άλλος ήταν ο λόγος της επίσκεψής του στον Νοταρά. Τα χαρτιά που του είχε παραδώσει εκείνος έπρεπε οπωσδήποτε να φτάσουν στα χέρια της γυναίκας του. Δεν ήταν μόνο ότι δεν ήθελε να χάσει το μπαξίσι, και μάλιστα σε χρυσά νομίσματα, το οποίο τον είχε διαβεβαιώσει ο Νοταράς

ότι θα 'παιρνε από τη γυναίκα του — δε θα μπορούσε να φανταστεί ένα τόσο μεγάλο ποσό ούτε στα πιο τρελά όνειρά του, αλλά και κάτι άλλο, ακόμα πιο σημαντικό. Ο Νοταράς του είχε υποσχεθεί ότι η γυναίκα του θα μπορούσε να τον βοηθήσει να φύγει από την Κωνσταντινούπολη, με τον ίδιο τρόπο που είχαν φυγαδεύσει και το γιο τους. Ο Αλεχάντρο ζούσε με τ' όνειρο της ελευθερίας του από τότε που είχε πουληθεί στο σκλαβοπάζαρο και ήταν αποφασισμένος να παίξει κορόνα-γράμματα τη ζωή του προκειμένου να το δει να πραγματοποιείται.

«Είσαι μαέστρος στις δικαιολογίες, γλυκέ μου. Δεν ξέρω τι έχεις σκαρώσει, μαντεύω όμως ότι μου λες ψέματα. Υποψιάζομαι πως εκμεταλλεύεσαι το γεγονός ότι ξέρεις πως μου αρέσεις πολύ. Ακόμη κι έπειτα από τόσον καιρό, εξακολουθείς να μου αρέσεις. Γιατί με αναγκάζεις να σε τιμωρήσω πάλι; Γιατί δεν έχεις τη σύνεση να μου πεις την αλήθεια;»

Ο Αλεχάντρο είχε δοκιμάσει κι άλλες φορές το είδος της τιμωρίας που τον περιέμενε και τώρα — και μάλιστα για πιο ασήμαντες αφορμές. Επιστρατεύοντας όσο θάρρος τού απέμενε, προσπάθησε να μιλήσει με σταθερή φωνή, όμως απέτυχε οικτρά. Η φωνή του έσπασε καθώς επαναλάμβανε τα ίδια λόγια.

«Την αλήθεια είπα στον πολυχρονεμένο κύριό μου. Δεν του έκρουσα τίποτα».

Ο σουλτάνος αναστέναξε.

«Αυτή η συμπεριφορά σου θα γίνει μια μέρα η αιτία της καταστροφής σου», είπε. Ύστερα έβγαλε μια δυνατή φωνή: «Ισμαήλ!»

Στο άκουσμα του ονόματος του Ισμαήλ, ο Αλεχάντρο άρχισε να τρέμει σύγκορμος. Την αμέσως επόμενη στιγμή, ο σουλτάνος τον απώθησε βίαια, απομακρύνοντάς τον από πάνω του. Ο δούλος κυλίστηκε στο πάτωμα.

«Φέρσου σαν άντρας, γλυκέ μου», είπε ο σουλτάνος κοιτάζοντάς τον με περιφρόνηση. «Φέρσου σαν άντρας, κι ας μην είσαι».

Γι' άλλη μια φορά τού θύμισε τον χαμένο ανδρισμό του κι ο πόνος στην ψυχή ξεπέρασε για μια στιγμή τον τρόμο που ένιωσε ο Αλεχάντρο βλέποντας να μπαίνει ο Ισμαήλ με το μαστίγιο στο χέρι.

Ήταν ένας πανύψηλος άντρας από τα βάρη της Ανατολής,

με χαρακτηριστικά Μογγόλου. Το κεφάλι του ήταν εντελώς ξυρισμένο, εκτός από μια μακριά πλεξούδα που φύτρωνε από την κορυφή του κεφαλιού του κι έφτανε στη μέση της πλάτης. Τα χέρια και τα πόδια του ήταν τριχωτά και χοντρά σαν κούτσουρα. Παρά τον όγκο του, βιάδιζε με εκπληκτική ευκινησία και στο κτηνώδες πρόσωπό του διαγραφόταν ένα απαίσιο χαμόγελο καθώς τα κίτρινα μάτια του ήταν καρφωμένα στον πεσιμένο στο πάτωμα ευνούχο, που έτρεμε από φόβο, με το βλέμμα καρφωμένο στο μαστίγιο που κρατούσε ο Ισμαήλ.

Ο Αλεχάντρο είχε δει πολλές φορές τον Ισμαήλ να μαστιγώνει δούλους και ήξερε πόσο επιδέξιος ήταν μα και πόσο το απολάμβανε. Ήταν ικανός να προκαλέσει τον πιο αβάσταχτο πόνο στο θύμα του, χωρίς ν' αφήσει ούτε ένα σημάδι στο δέρμα του. Μα ήταν και ικανός ν' αφαιρέσει το δέρμα και τις σάρκες με δεκαπέντε, είκοσι καλοζυγισμένα χτυπήματα με το μαστίγιο, ώσπου να φανούν τα κόκαλα, σαν να είχε χρησιμοποιήσει κοφτερό μαχαίρι. Όσο πιο σπαρακτικές ήταν οι κραυγές εκείνου του δυστυχημένου που μαστίγωνε, τόσο ο ίδιος ερεθιζόταν και ξεσπούσε σε γέλια από ευχαρίστηση. Αν, όμως, κάποιος είχε τη δύναμη να μην ουρλιάξει με το πρώτο χτύπημα, ο Ισμαήλ το εκλάμβανε ως προσβολή στη δεξιοτεχνία του και τότε εξοργιζόταν σε αφάνταστο βαθμό και ξεσπούσε την οργή του στο θύμα του. Ο Αλεχάντρο είχε δοκιμάσει κι άλλες φορές το μαστίγιο του Ισμαήλ και ήξερε τώρα τι τον περιέμενε.

«Ισμαήλ», άρχισε να λέει ο σουλτάνος χαμογελώντας γλυκά, «βάλε όλη σου την τέχνη. Μη βιάζεσαι να τελειώσεις, έχουμε άφθονο χρόνο. Θα σταματήσεις μόνο όταν το αγόρι μου αποφασίσει να μιλήσει. Πρόσεξε, όμως, να μη χαράξεις ούτε στο ελάχιστο αυτό το υπέροχο δέρμα της πλάτης του, γιατί θα σε κάνω κομματάκια και θα τα πετάξω στον Βόσπορο».

Χαμογελώντας απαίσια, ο Ισμαήλ πλησίασε τον ευνούχο.

«Έλεος, αφέντη, λυπήσου με», ικέτησε ο Αλεχάντρο, αλλά τα λόγια του κατέληξαν σε γοερό ουρλιαχτό, καθώς το μαστίγιο χτύπησε στην πλάτη του.

Άντεξε μέχρι το ενδέκατο χτύπημα...

Λίγη ώρα αργότερα, ο σουλτάνος τα είχε μάθει όλα.

Σ' αυτά που είχε γράψει ο Νοταράς έκανε λόγο για το μπαξίσι που είχε υποσχεθεί στον Αλεχάντρο προκειμένου να πεισθεί εκείνος να παραμερίσει τους όποιους φόβους του, έτσι ώστε να παραδώσει τις πυκνογραμμένες κόλλες στη γυναίκα του. Δεν ανέφερε, βέβαια, το ακριβές αντίτιμο, αλλά αυτό το είχε αποκαλύψει κλαίγοντας ο ευνούχος, κι ο σουλτάνος παραδέχτηκε ακούγοντάς το ότι το κίνητρο ήταν αρκετά σημαντικό ώστε να τολμήσει ο δούλος του να τον αιτηθή. Ωστόσο, δεν μπορούσε να φανταστεί ότι το μεγαλύτερο κίνητρό του ήταν η ελπίδα της ελευθερίας την οποία είχε υποσχεθεί ο Νοταράς. Ήταν το μόνο που δεν είχε αποκαλύψει ο Αλεχάντρο, επειδή ήξερε ότι, αν το μάθαινε αυτό ο σουλτάνος, θα έβαζε τον Ισμαήλ να του κόψει το κεφάλι.

Ο Σουλεϊμάν είχε λυσσάξει από το κακό του μαθαίνοντας ότι ο Νοταράς είχε φυγαδεύσει το γιο του σ' ένα από τα νησιά του Ιονίου πελάγους, το οποίο βρισκόταν κάτω από βενετική κυριαρχία. Εκείνο το οποίο τον εξόργιζε περισσότερο ήταν ότι δεν ήξερε με ποιο τρόπο είχε οργανώσει ο παλιός του φίλος τη φυγάδευσή του από την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας του. Κάτω από τη μύτη του σουλτάνου δηλαδή. Αυτό, όμως, θα το μάθαινε, υπήρχε σίγουρος τρόπος: θα έστειλε τον Ισμαήλ να φέρει στο παλάτι εκείνη τη σκύλα τη γυναίκα του φίλου του και τη δεκαεξάχρονη κόρη του, που, όπως ισχυριζόταν στα γραφτά του ο πατέρας της, ήταν πολύ όμορφη. Την κόρη θα την κρατούσε στο χαρέμι — την ιδέα άλλωστε του την είχε δώσει ο ίδιος ο Νοταράς μ' αυτά που είχε γράψει με το χέρι του. Όσον αφορά τη γυναίκα του, θα αναλάμβανε ο Ισμαήλ να την κάνει να μιλήσει, κι αφού μιλούσε, θα την πετούσε στον Βόσπορο. Αυτό, όμως, θα γινόταν αργότερα, μετά την περιτομή του γιου του του Σελίμ. Οι εορταστικές εκδηλώσεις για την περιτομή είχαν αρχίσει δυο μέρες πριν και ο σουλτάνος δεν ήθελε να ασχοληθεί με άλλες υποθέσεις. Ένας επιπρόσθετος λόγος ήταν ότι ήθελε οι εορταστικές εκδηλώσεις να είναι λαμπρότερες εκείνων της περιτομής των γιων του Μουσταφά και Μωάμεθ, που είχαν προηγηθεί πριν από λίγα χρόνια. Κι αυτό για να ευχαριστήσει τη σύζυγό του Χουρέμ, μητέρα του Σελίμ.

Πριν από δυο μέρες, ο Σουλειϊμάν, στο απόγειο της ισχύος και της δόξας του, είχε κηρύξει την έναρξη των εορταστικών εκδηλώσεων. Το παλιό Ρωμαϊκό Ιπποδρόμιο αποτελούσε τον μεγαλύτερο ανοιχτό χώρο της πόλης, κι εκεί είχαν στηθεί σκηνές για το σουλτάνο, με τουλίπες, γαρίφαλα και τριαντάφυλλα κεντημένα σε χρυσό κι ασήμι και ραμμένα στο εσωτερικό τους. Οι σκηνές προστατεύονταν από τη βροχή με πράσινο στέγαστρο και στηρίζονταν σε πασσάλους καλυμμένους με φύλλα χρυσού. Ήταν σωστά παλάτια από μετάξι και καμβά. Κάτω από ένα σκίαστρο από χρυσό ύφασμα ήταν τοποθετημένος ο θρόνος του σουλτάνου, ο οποίος περιβαλλόταν από τους ανώτατους αξιωματούχους της αυτοκρατορίας του και είχε για ακολούθους του αιχμάλωτους πρίγκιπες.

Στο σουλτάνο προσφέρθηκαν πλούσια δώρα από τους βεζιρ-δές του, Κούρδους μπέηδες και ξένους πρεσβευτές, δώρα όπως σκεύη από κρύσταλλο, κινέζικη πορσελάνη, ύφασμα δαμασκηνό της Συρίας, ινδική μουσελίνα, μα και σκλάβοι από την Αιθιοπία και την Ουγγαρία, που εκτίθεντο στο κοινό. Ποιητές απάγγελλαν ποιήματα τα οποία είχαν συνθέσει ειδικά για να τιμήσουν το γεγονός της περιτομής του πρίγκιπα. Ο σουλτάνος χάρισε καφτάνια στους πρίγκιπες και στους ουλεμάδες. Το γεύμα που προσφερόταν στο κοινό ήταν ψητά βόδια, αρνίσια κεφαλάκια και ποδαράκια. Χίλιες πιατέλες ρύζι και είκοσι ψητά βόδια ετοιμάζονταν κάθε βράδυ για όσους παρακολουθούσαν τις εκδηλώσεις, οι οποίες σχεδιάζονταν επί ένα χρόνο και είχαν αναχθεί σε υπόθεση υψίστης κρατικής σημασίας. Οι φύλακες των φρενοκομείων παρέλασαν οδηγώντας τρελούς που γέλαγαν κι έκλαιγαν, δεμένους με χρυσές και ασημένιες αλυσίδες. Χριστιανοί και Εβραίοι συμμετείχαν ταπεινά στους εορτασμούς. Ο Έλληνας και ο Αρμένιος Πατριάρχης, ο μουφτής και οι δερβίσηδες γονάτισαν με βαθιά υπόκλιση μπροστά στο σουλτάνο. Μια αναπαράσταση μάχης στο Ιπποδρόμιο παρουσίαζε μουσουλμάνους να πολεμούν εναντίον χριστιανών. Οι μουσουλμάνοι κατέλαβαν το φρούριο των χριστιανών, από το οποίο ξεπετάχτηκαν τέσσερα γουρούνια, γεγονός που συνιστούσε μια περιφρονητική αναφορά στη συνήθεια των χριστιανών να καταναλώνουν χοιρινό κρέας. Χορευτικά συ-

γκροτήματα Ελλήνων από τον Γαλατά χόρεψαν λάγνους χορούς της Αλεξάνδρειας. Κάποιους χριστιανούς τούς συνεπήρανε τόσο πολύ η έξαιψη των εορτασμών και τα χρηματικά ανταλλάγματα, ώστε σήκωσαν τους αντίχειρες, υποδηλώνοντας ότι ήταν πρόθυμοι να ασπαστούν τον ισλαμισμό. Αμέσως μεταφέρθηκαν με ζητωκραυγές στο παλάτι για να περιτιμηθούν.

Η περιτομή του πρίγκιπα Σελίμ έγινε ένα μήνα από τη μέρα που άρχισαν οι εορταστικές εκδηλώσεις. Ήταν ντυμένος με πορφυρό σατέν και λευκό μπροκάρ και το τουρμπάνι του ήταν στολισμένο με φτερά ερωδιού. Στο δεξί αντί είχε ένα κόκκινο ρουμπίνι.

Εκείνος που έκανε την περιτομή ανταμείφθηκε με τρεις χιλιάδες χρυσά νομίσματα, μια λεκάνη και μια κανάτα από χρυσό και στη συνέχεια με γάμο με μια από τις αδελφές του πρίγκιπα. Η ακροποσθία στάλθηκε στη μητέρα του πρίγκιπα, τη Χουρέμ, πάνω σ' έναν χρυσό δίσκο, ενώ το μαχαίρι το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την περιτομή θα είχε αποσταλεί στη γιαγιά του αν εκείνη ζούσε.

Για μια ολόκληρη εβδομάδα πριν από την περιτομή περιφέρονταν σε πομπή σ' όλη την πόλη πέντε τεχνητά φοινικόδεντρα, ύψους είκοσι περίπου μέτρων το καθένα. Ήταν φτιαγμένα από σύρμα και κερί, στολισμένα με πολύτιμους λίθους, φρούτα, λουλούδια και καθρέφτες, και θεωρούνταν σύμβολα αρρενωπότητας και γονιμότητας. Σε πολύ στενούς δρόμους, κατεδαφίστηκαν σπίτια για να χωρέσουν να περάσουν. Όσο κρατούσαν οι εορταστικές εκδηλώσεις, πλοία, τζαμιά και το παλάτι ήταν φωταγωγημένα με μικρές λάμπες. Ανάμεσα στους μιναρέδες κρέμονταν φωτεινά μηνύματα με τις λέξεις: «Αφέντη μου, να ζήσεις χίλια χρόνια». Πλοιάρια με κόκκινα φανάρια έκαναν τον Βόσπορο να μοιάζει με θάλασσα από φωτιά. Όλα φάνταζαν τυλιγμένα σ' ένα μαγικό φως.

Την τελευταία νύχτα των εκδηλώσεων ο Σουλεϊμάν βγήκε από τη σκηνή του κι έστρεψε το βλέμμα προς τα πάνω: ο νυχτερινός ουρανός αντικατόπτριζε κι αυτός το μεγαλείο του σουλτάνου. Όταν ξαναγύρισε στη σκηνή, σκέφτηκε ότι το πρώτο που είχε να κάνει το επόμενο πρωί ήταν να φωνάξει τον Ισμαήλ και να τον στείλει στο σπίτι του Νοταρά...

Ο Πατριάρχης Ιερεμίας κοίταζε τη γυναίκα που, καθισμένη απέναντί του, έκλαιγε συνεχώς από την ώρα που τον είχε επισκεφθεί, και αρνιόταν να αποδεχτεί ότι εκείνο το ανθρώπινο ερείπιο ήταν η γυναίκα του φίλου του Ιωάννη Νοταρά. Κατανοούσε τον αβάσταχτο πόνο της, όμως, και πάλι, οι αλλαγές που είχαν συντελεστεί πάνω της από τότε που την είχε δει για τελευταία φορά φάνταζαν απίστευτες στα μάτια του. Το μέχρι πριν από ένα μήνα όμορφο πρόσωπό της ήταν μαραμένο, λες και είχαν στεγνώσει οι χυμοί του δέρματος, και τα άλλοτε φωτεινά μάτια της ήταν τώρα θαμπά. Πάνω στα χαρακτηριστικά της ήταν απλωμένο ένα συναίσθημα που ξεπερνούσε ακόμα και τη μεγαλύτερη απελπισία, που κάποιες στιγμές παραμεριζόταν από την έκφραση μιας επίμοχθα κρυμμένης φρίκης μπροστά σε κάτι τρομερό, που ο ίδιος ήξερε τι ήταν. Ο ιεράρχης φοβόταν ότι η τρέλα ζύγωνε επικίνδυνα το μυαλό της εκείνες τις στιγμές.

«Ο άνθρωπος πρέπει να είναι δυνατός, τέκνο μου, ακόμα κι όταν... κι όταν βαραίνει μέσα του η πιο μαύρη απελπισία. Σε τούτη την πρόσκαιρη ζωή όλοι περιφέρουμε πολλές φορές το δράμα μας... κι εγώ, κι εσύ, κι οποιοσδήποτε άλλος, επειδή είναι ανεξιχνίαστες οι βουλές του Κυρίου μας. Του Πλάστη μας. Μα, και τότε όμως, ακόμα και στις πιο δύσκολες στιγμές μας, ακόμα και μέσα σ' όλες τις ανθρώπινες έγνοιες μας, πρέπει να βρίσκουμε τη δύναμη να χαμογελάμε, να μη χάνουμε την πίστη μας. Μπροστά στην πίστη μας, όλες οι έγνοιες είναι τιποτένιες. Η ζωή μας είναι ένας διαρκής αγώνας· όμως, αν τη διαχειριζόμαστε σωστά, ο αγώνας αυτός προετοιμάζει μία νίκη. Όταν το ξεχνάμε αυτό, υποφέρουμε, πέφτουμε από τη μία απογοήτευση στην άλλη. Στις αδύναμες ώρες μας, χάνουμε πολλές φορές την πίστη μας, και τότε δε μένει τίποτε άλλο παρά μόνον η δυστυχία...»

«Ήθελα εδώ και μέρες να σας επισκεφθώ... Ήξερα ότι τα λόγια σας θα μου έδιναν δύναμη... Όμως, ήμουν στην κατάσταση εκείνη στην οποία όταν φτάνουν οι άνθρωποι αυτοκτονούν...» τον διέκοψε η γυναίκα με τρεμάμενη φωνή.

«Μην αμαρτάνεις, τέκνον μου, με τέτοιες σκέψεις...»

«Φοβάμαι», τον διέκοψε και πάλι η γυναίκα. «Ένας ανομολόγητος φόβος μου εκμηδενίζει κάθε δύναμη που θα μπορούσε να

μου έχει απομείνει μετά το χαμό του άντρα μου. Αγωνιώ για την τύχη του γιου μας, που δε γνωρίζω αν θα τον ξαναδώ... Αγωνιώ και για την κόρη μου...»

«Αυτοί εκεί έξω που μας κυβερνούν τώρα, που σκλάβωσαν την προαιώνια πατρίδα μας, γεννήθηκαν τυφλοί, κουφοί, άψυχοι και άπιστοι. Εμείς δεν είμαστε σαν αυτούς. Εμείς έχουμε την πίστη μας. Όταν, τέκνον μου, νιώθεις απελπισμένη, ζήτα παρηγοριά στη δύναμη της προσευχής... Πήγαινε στην εκκλησία, γονάτισε και παρακάλεσε τον Θεό να σε βοηθήσει. Αν το πιστέψεις, θα νιώσεις το πατρικό Του χέρι ν' ακουμπά πάνω σου...» Έμεινε για λίγο σιωπηλός, κοιτάζοντας τη γυναίκα που κρεμόταν κυριολεκτικά από τα χείλη του. Έστερα συνέχισε: «Ευτυχώς δε μας εμποδίζουν να εκτελούμε τα θρησκευτικά μας καθήκοντα. Ευτυχώς έχουμε μια σχετική ελευθερία πάνω σ' αυτό το ζήτημα, το πιο σημαντικό απ' όλα. Ευτυχώς οι διάδοχοι του Πορθητή σέβονται την απόφασή του...» Έμεινε και πάλι σιωπηλός για λίγο, πριν συνεχίσει: «Δε μου αρέσει που το λέω, όμως πιστεύω ότι ο Μωάμεθ ο Πορθητής ήταν ένας ηγέτης διορατικός, ο πιο διορατικός της εποχής του, και, εν πάση περιπτώσει, περισσότερο διορατικός από τους τελευταίους Βυζαντινούς αυτοκράτορες. Δυστυχώς... Λόγω της διαμάχης που είχε ξεσπάσει μεταξύ υποστηρικτών και αντιτιθέμενων στη συμφιλίωση με τον πάπα, θα μπορούσε να αφήσει την έδρα του Πατριάρχη κενή όταν πήρε την Πόλη, ώστε το Πατριαρχείο να περιπέσει σιγά σιγά σε αφάνεια. Δεν το έκανε, όμως, επειδή, όπως μπορούμε πλέον να συμπεράνουμε βίσιμα, είχε κατά νου την αναβίωση του Οικουμενικού Πατριαρχείου...»

Οι χριστιανοί πλήρωναν κεφαλικό και άλλους φόρους, και σε αντάλλαγμα τους παρεχόταν από τον ισλαμικό νόμο το δικαίωμα να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, ο Πορθητής, όμως, είχε πιο μεγαλεπήβολα σχέδια, επειδή και τον ελληνικό πολιτισμό εκτιμούσε αλλά και απέβλεπε στην ευμάρεια που θα μπορούσαν να προσφέρουν οι Έλληνες στην συμπτωτεύουσά του. Έτσι, επέλεξε τον Γεννάδιο* για να γίνει

* Ο Γεώργιος-Γεννάδιος Σχολάριος (κατά κόσμον Γεώργιος Κουρτέ-

ο πρώτος Πατριάρχης μετά την Άλωση. Ο Γεννάδιος είχε αιχμαλωτιστεί σε κάποιο χωριό κοντά στην Εντιονέ*. Χειροτονήθηκε και ενθρονίστηκε στις 5 Ιανουαρίου 1454 στην εκκλησία των Αγίων Αποστόλων.

«Στην πραγματικότητα», συνέχισε ο ιεράρχης, θέλοντας να αποσπάσει, έστω και για λίγο, τη συνομιλήτριά του από τις ζοφερές σκέψεις της, «ο Πατριάρχης ήταν έκτοτε υπάλληλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ανάμεσα σ' αυτόν και στο σουλτάνο υπήρχε μία συμφωνία επωφελής και για τους δύο: ο Πατριάρχης εγγυόταν, θεωρητικά τουλάχιστον, τη νομιμοφροσύνη των Ελλήνων, τους απέτρεπε από το να συνδράμουν τη Βενετία και τον παπισμό, που ήταν εχθροί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και επίσης βοηθούσε στην είσπραξη των φόρων. Από την πλευρά του, ο σουλτάνος προστάτευε τον Πατριάρχη από τους μουσουλμάνους φανατικούς και από τις αντίπαλες σλαβικές ορθόδοξες εκκλησίες. Έτσι, το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, αν και ασθενέστερο από το Βατικανό, είχε σημαντικότερο ειδικό βάρος για τους ορθόδοξους χριστιανούς, επειδή αποτελούσε το σύμβολο που διατηρούσε την πίστη τους και τις ελπίδες τους ζωντανές. Τα αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν: ο αριθμός των χριστιανών που προσχωρούσαν στο Ισλάμ στις οθωμανοκρατούμενες περιοχές σημείωσε αισθητή κάμψη, πράγμα που αποτελούσε επιδίωξη του Γεννάδιου. Ωστόσο, ήταν κά-

σιος ή Κορτέσιος), γεννημένος στην Κωνσταντινούπολη, έγινε μοναχός με το όνομα Γεννάδιος το 1450, αφού, μετά το θάνατο του προστάτη του, Ιωάννη Η΄ Παλαιολόγου, εκδιώχθηκε από τον αυτοκρατορικό οίκο, όπου «κατά την νεότητά του επετελεί χρέη σχολαρίου, ήτοι φύλακος των ανακτόρων». Ηγείτο των ορθόδοξων πιστών που αντιτάσσονταν στην ένωση με τη Ρώμη. Ήταν ένας από τους πιο καλλιεργημένους και επιφανείς ορθόδοξους κληρικούς και έχαιρε μεγάλης εκτίμησης από το σουλτάνο, από τον οποίο έλαβε αυτοπροσώπως το χρίσμα. Ο σουλτάνος, δίνοντάς του το χρίσμα, του απευθύνθηκε με την ακόλουθη φράση: «Πατριάρχευε εν ησυχία και έχε την φιλίαν ημών, εν οϊς θέλεις, έχων τα σα προνόμια ως και οι προκάτοχοι Πατριάρχει ειχον».

* Αδριανούπολη.

τι που δεν ενοχλούσε το σουλτάνο, ο οποίος διατηρούσε κάποιο ενδιαφέρον για το χριστιανισμό. Λίγο καιρό μετά την ενθρόνιση του Πατριάρχη, πήγε στην κατοικία του μαζί με όλους τους ακολούθους της Αυλής του και του ζήτησε να συγγράψει μια πραγματεία ερμηνευτική του χριστιανισμού. Η πραγματεία αυτή μεταφράστηκε στα τουρκικά, για λογαριασμό του Μωάμεθ. Αρκετοί, όμως, από τους σουλτάνους που διαδέχτηκαν στο θρόνο τον Πορθητή δεν ήταν τόσο ανοιχτόμυαλοι όπως εκείνος, ωστόσο η συμβίωσή μας με τους Τούρκους δεν προσέκρουσε, μέχρι τώρα τουλάχιστον, σε σοβαρά προσκόμματα θρησκευτικής φύσεως. Δεν παύουμε, όμως, να βρισκόμαστε κάτω από σκλαβιά... δεν παύουμε να είμαστε υπόδουλοι των Τούρκων. Μπορούμε να τελούμε τα θρησκευτικά μας καθήκοντα, ωστόσο φοβάμαι ότι ούτε ο ίδιος ο σουλτάνος θα είναι σε θέση να προστατεύσει τον Πατριάρχη και το ποίμνιό του από έναν εξαγριωμένο μουσουλμανικό όχλο...» Ήταν αλήθεια. Το ισλαμικό κράτος δεν κατοχύρωνε τη θρησκευτική ελευθερία των χριστιανών, απλώς την ανεχόταν, κάτι που ο Πατριάρχης Ιερεμίας γνώριζε πολύ καλά. «Απλώς μας ανέχονται, τέκνον μου. Γι' αυτό και, ενώ ο εξισλαμισμός ενός χριστιανού ενθαρρύνεται μ' όλα τα μέσα, που φτάνουν συχνά ως την απροκάλυπτη βία, η αποστασία από το Ισλάμ τιμωρείται με θάνατο για τους άντρες και με ισόβια φυλάκιση για τις γυναίκες. Γι' αυτό και μας απαγορεύουν να χτυπάμε τις καμπάνες και τα σήμαντρα των εκκλησιών μας, κάτι που πιστεύω ότι κατά βάθος οφείλεται σε μια χαρακτηριστική φοβία των Οθωμανών, που δεν ανέχονται κανενός είδους ανταγωνισμό στην πρόσκληση του μουεζίνη για προσευχή από το μιναρέ. Γι' αυτό και πιστεύω ότι, όπως προείπα, κανείς δεν μπορεί να μας προστατεύσει από έναν εξαγριωμένο μουσουλμανικό όχλο. Κι αυτός ο ίδιος ο Πορθητής από ανάγκη έφερε στην Πόλη τόσες εθνότητες...»

Ο Μωάμεθ ο Πορθητής αποσυρόταν συχνά στην παλιά πρωτεύουσα, Εντιρνέ, λόγω της ηρεμίας που επικρατούσε εκεί, της εγγύτητάς της στους κυνηγότοπους και της γεωγραφικής της θέσης, η οποία προσφερόταν προκειμένου να οργανώνει και να ξεκινά από εκεί τις εξορμήσεις του στην Ευρώπη, ωστόσο, διο-

ρατικός καθώς ήταν, συνειδητοποίησε αμέσως μετά την Άλωση ότι η καινούργια του πρωτεύουσα χρειαζόταν έναν πληθυσμό μεγάλο σε αριθμό και ευημερούντα. Δεν υπήρχε, όμως, η δυνατότητα να εποίκισθεί μόνον από Τούρκους, ώστε να γίνει μία πόλη καθαρά τουρκική, επειδή ήταν ανάγκη η ύπαιθρος της Ανατολίας και οι βαλκανικές χώρες – ο πληθυσμός των οποίων αποτελούνταν στην πλειονότητά του από χριστιανούς – να εποίκιστούν από Τούρκους. Έτσι, χρειάστηκε να στείλει αξιωματούχους σ' όλες τις χώρες που είχε καταλάβει για ν' ανακοινώσουν ότι όσοι ήθελαν μπορούσαν να έρθουν να κατοικήσουν στην Κωνσταντινούπολη, όπου θα τους παραχωρούνταν, με πλήρη κυριότητα, σπίτι, οπωρώνες και περιβόλια. Παρά το μέτρο αυτό, η πόλη δεν επανεποικήστηκε, και τότε ο σουλτάνος διέταξε τη μεταφορά διά της βίας ολόκληρων οικογενειών από κάθε χώρα. Ο ίδιος μετέβη προσωπικώς στην Μπούρσα για να αναγκάσει χειροτέχνες και εμπόρους να μετακινηθούν στην πρωτεύουσα. Και, καθώς η αυτοκρατορία του επεκτεινόταν, όλο και περισσότεροι Έλληνες μεταφέρθηκαν σκλάβοι στην Κωνσταντινούπολη και η πόλη άρχισε να γίνεται πολυάνθρωπη.

«Ο Ιωάννης, ο σύζυγός σου και φίλος μου, βρίσκεται τώρα στην αγκαλιά του Πλάστη του. Κι ο Νικηφόρος, ο αγαπημένος γιος σας, θα βρίσκεται πια ασφαλής στην Κέρκυρα. Η Κέρκυρα ενετοκρατείται, δεν είναι ούτε αυτή ελεύθερη, όμως, τέκνον μου, άλλο πράγμα είναι ο Ενετός κατακτητής κι άλλο ο Τούρκος. Θα είναι ασφαλής, λοιπόν, ο Νικηφόρος εκεί όπου βρίσκεται. Δε θα ήταν το ίδιο ασφαλής αν είχε καταφύγει σε κάποιο από τα νησιά του Αιγαίου, που βρίσκονται υπό το κράτος του φόβου για τον Μπαρμπαρόσσα και τους πειρατές του. Κάποια στιγμή θα βρει τρόπο να επικοινωνήσει μαζί σου, να σου στείλει νέα του. Μέχρι να γίνει όμως αυτό, τέκνον μου, να μη χάνεις την πίστη σου στον Θεό. Να προσεύχεσαι. Κι όταν θα νιώθεις τη θλίψη να βαραίνει την ψυχή σου, να έρχεσαι στο Πατριαρχείο να μου ανοίγεις την καρδιά σου. Εγώ θα βρίσκομαι πάντα εδώ, πρόθυμος να σ' ακούσω. Ποτέ δε θα βρεις την πόρτα μου κλειστή...»

Η Ισμήνη Νοταρά ξύπνησε απότομα κι ανακάθισε στο κρεβάτι. Δεν καταλάβαινε τι ήταν εκείνο που την είχε ξυπνήσει. Έξω, πάνω στη στέγη, στα παράθυρα και στον κήπο, χτυπούσαν οι βροχοστάλες και ήταν σαν να μιλούσαν μια παράξενη γλώσσα. Μια σιγανή πνοή του ανέμου μπήκε από τις κουρτίνες και φαινόταν πως κι αυτή έφερνε λόγια μυστηριακά μαζί της...

Ποιος μου κουβεντιάζει; αναρωτήθηκε η Ισμήνη, ζαλισμένη ακόμα από το απότομο ξύπνημα.

Πάνω στο πάτωμα της κάμαράς της απλωνόταν ένα πέπλο από φως, που τρεμούλιασε ελαφρά καθώς αναδεύτηκαν οι κουρτίνες. Μέσα από τις κουρτίνες το φεγγάρι έλαμπε. Όλα τούτη τη νύχτα φαίνονταν παράξενα, αινιγματικά, σαν αγγιγμένα από κάποιο μαγικό δάχτυλο, που τα 'χε αλλάξει. Σηκώθηκε, προχώρησε ως το παράθυρο και στάθηκε πίσω από τις κουρτίνες.

Η αλέα με τα κτρινωπά χαλίκια ανηφόριζε κι αγκάλιαζε μια πελούζα στρογγυλή, μπρος στη μεγάλη κεντρική είσοδο. Και η αροκάρια στη μέση της κουρεμένης χλόης... Δεξιά κι αριστερά από την πόρτα, τριανταφυλλιές, με τα μπουμπούκια λεηλατημένα από τον δυνατό αέρα που είχε ξεσπάσει το προηγούμενο απόγευμα και είχε κρατήσει ως αργά. Ένα φυτό φουντωτό, με φύλλα μυτερά και με πυκνά τσαμπιά από πορτοκαλιά κομπάκια, σκαρφάλωνε στο σπίτι και περιτριγύριζε το παράθυρο πίσω από το οποίο στεκόταν τώρα η Ισμήνη. Και οι ορτανσίες στα κασόνια τους, μισσορημαγμένες κι εκείνες από τον αγέρα... Ένας ψηλός φράχτης από καλοκλαδεμένες δάφνες έκρυβε το σπίτι από το δρόμο.

Απέναντι, μακριά στο βάθος, έβλεπε την Αγια-Σοφιά.

Αχτινολουσμένη από το ωχρό φως του φεγγαριού, η περίφημη εκκλησιά, τριγυρισμένη από τις σκοτεινές φιγούρες των μινωρέδων, υψωνόταν ανάμεσα από πυκνόφουντα δέντρα, σαν φερόμένη μ' ένα αέρινο αντικαθρέφτισμα από έναν χαμένο κόσμο κι ένα χλιοτραγουδισμένο παρελθόν. Περιτριγυρισμένη από μια σιωπή κάτι παραπάνω κι από νεκρική, μια σιωπή που όχι τ' αυτή μια μόνο η φαντασία της χωρούσε, ύψωνε τον όγκο της πάνω από καθετί το γήινο, έξω και πέρα από το χρόνο. Αξαφνα, η Ισμήνη ένιωσε, πιότερο παρά ποτέ, εκείνο το μαγικό ρεύμα, εκείνη την ελκυστική πρόσκληση που έβγαινε μέσα από την επιβλητική εκ-

κλησιά κι άγγιζε, μα και πονούσε, κάθε ελληνική ψυχή. Εντελώς απρόσμενα κι απίστευτα, ένωσε μιαν ανεξήγητη ανάταση στη δική της ψυχή. Για κάποιες στιγμές απροσδιόριστης διάρκειας, είχε την αίσθηση πως ήταν κάποια άλλη απ' αυτήν που ήταν στην πραγματικότητα.

Ποια είμαι εγώ; αναρωτήθηκε σασιτισμένη. Γιατί θέλει τούτη η νύχτα να μου δείξει όλα τα θαύματα του κόσμου και της ψυχής μου, για να με μπερδέψει; Γιατί όσα μέσα μου κλονίζονταν κι έπεφταν νιώθω τώρα να στέκονται γερά; Γιατί ανακατώθηκαν μέσα μου όλα τα νοήματα; Γιατί νιώθω σαν να ξύπνησα από έναν μαύρο, βαρύ ύπνο και να μ' ακολούθησαν όνειρα ανάλαφρα στο ξύπνημά μου; Γιατί νιώθω ξαφνικά να 'χω τόση δύναμη πάνω μου; Και ποια αφορμή χρειάστηκε για ν' αλλάξει την ψυχή μου;

Αναρωτιόταν... αναρωτιόταν... ώσπου έπαψε ν' αναρωτιέται κι άρχισε να συλλογίζεται...

Τότε πρόβαλε μπροστά στα μάτια της η γαλήνια μορφή του Πατριάρχη Ιερεμία, και στ' αυτή της αντήχησαν τα λόγια του.

Ναι, ο άντρας της βρισκόταν τώρα στην αγκαλιά του Πλάστη του, όπως είχε πει ο ιεράρχης. Λίγους μήνες πριν, ένας νεαρός χριστιανός είχε καταδικαστεί σε θάνατο επειδή είχε συλληφθεί «επ' αυτοφώρω» με τη σύζυγο ενός Τούρκου. Τη γυναίκα τη μετέφεραν στη θάλασσα, την έριξαν μέσα από μια βάρκα και την κράτησαν κάτω από το νερό μέχρι που πνίγηκε. Τον νεαρό τον κάρφωσαν σ' ένα τσιγκέλι κρεμασμένο από ένα οριζόντιο δοκάρρι που στηριζόταν σε δύο κάθετα. Το τσιγκέλι είχε μπει από τη μια μεριά της κοιλιάς και είχε βγει από την άλλη κι ο νεαρός υπέφερε φρικτά, κρεμασμένος για μια ολόκληρη μέρα δύο μέτρα πάνω από το έδαφος, ώσπου τα ουρλιαχτά του συγκίνησαν κάποιον Τούρκο, ο οποίος έδωσε τέλος στο μαρτύριό του με μια τουφεκιά. Ο δικός της άντρας τουλάχιστον είχε πεθάνει με λιγότερο οδυνηρό τρόπο. Ήταν κι αυτό μια μεγάλη παρηγοριά κι ανακούφιση για κείνη. Γι' άλλη μια φορά η σκέψη της ξαναγύρισε στον Πατριάρχη και στα λόγια που της είχε απευθύνει.

Της είχε μιλήσει για την πίστη στον Θεό, μα και για το γεγονός ότι το ισλαμικό κράτος δεν κατοχύρωνε τη θρησκευτική ελευθερία των χριστιανών, αλλά απλώς την ανεχόταν. Εκείνη,

από τα μικράτα της, είχε ριζωμένη βαθιά μέσα της την πίστη στον Θεό, όμως στον ίδιο βαθμό ήταν ριζωμένος στην ψυχή της κι ο φόβος του σκλάβου. Θυμόταν πάντα, σαν να ήταν χθες, εκείνες τις εφιαλτικές στιγμές που είχε ζήσει για μήνες ολόκληρους ο χριστιανικός πληθυσμός της Πόλης δεκαπέντε χρόνια πριν, το 1521. Ήταν τότε που ο Σουλεϊμάν — ένα χρόνο μετά την ανάρρησή του στο θρόνο — μελετούσε το ενδεχόμενο όχι μόνο να μετατρέψει όλους τους ναούς σε τζαμιά, μα και να εκτελέσει όλους τους χριστιανούς που θα αρνούσαν να ομολογήσουν πίστη στο Ισλάμ. Ο νεαρός τότε σουλτάνος αδυνατούσε να καταλάβει για ποιο λόγο είχε επιτραπεί στην Κωνσταντινούπολη να διατηρήσει τις εκκλησίες της, κατά παράβαση του ιερού νόμου του Ισλάμ, αφού είχε αρνηθεί να παραδοθεί στον Πορθητή. Ίσως και να είχε κάνει πράξη τις σκέψεις του, εάν δεν παρενέβαιναν αυθόρμητα και αποφασιστικά ο μουφτής και ο μέγας βεζίρης, οι οποίοι ειδοποίησαν κρυφά τον Πατριάρχη Θεόκλητο, ενημερώνοντάς τον για τα σχέδια του σουλτάνου. Ο Πατριάρχης κινήθηκε αμέσως: ένας δικηγόρος του κατάφερε να βρει τρεις αιωνόβιους γενίτσαρους, οι οποίοι — παίρνοντας γερό μπαξίσι — ορκίστηκαν ότι είχαν δει Έλληνες αξιωματούχους να παραδίδουν τα κλειδιά των συνοικιών τους στον Πορθητή πάνω σ' έναν χρυσό δίσκο. Ο σουλτάνος αποδέχτηκε τη μαρτυρία και δεν προχώρησε στην πραγματοποίηση του σχεδίου του, ωστόσο οι χριστιανοί δεν είχαν παύσει να φοβούνται μήπως είχαν απλώς πάρει αναστολή.

Είχαν περάσει δεκαπέντε χρόνια από τότε, ωστόσο η Ισμήνη δεν είχε ξεχάσει το φόβο εκείνων των ατέλειωτων ημερών. Ήταν οι μέρες που, πιότερο παρά ποτέ άλλοτε, οι Έλληνες της Πόλης ζούσαν με τη σκέψη των θρύλων και των προφητειών που είχαν εμφανιστεί μετά την Άλωση και που προέλεγαν την έξωση των Τούρκων από την Κωνσταντινούπολη. Ο τελευταίος αυτοκράτορας, έλεγε ένας θρύλος, δεν ήταν νεκρός. Παρέμενε κοιμισμένος, έχοντας μαρμαρώσει, κάτω από τη Χρυσή Πύλη, σ' ένα υπόγειο σπήλαιο. Η Χρυσή Πύλη ήταν πάντα το σημείο εισόδου των θριαμβευτών αυτοκρατόρων στην Πόλη. Θα ερχόταν, λοιπόν, μια μέρα που θα ακουγόταν ένα «κάλεσμα εξ ουρανών» και τότε ο

μαρμαρωμένος βασιλιάς θα ξαναρχόταν στη ζωή κι ένας άγγελος θα του έδινε το ξίφος για να διώξει τους Τούρκους μακριά, μέχρι την Κόκκινη Μηλιά, στα σύνορα με την Περσία. Για τους Έλληνες, η Κόκκινη Μηλιά ήταν το προμήνυμα της ήττας των Τούρκων, για τους Τούρκους αποτελούσε το σύμβολο της τουρκικής ισχύος. Ύστερα ο τελευταίος αυτοκράτορας θα έμπαινε θριαμβευτής στην Αγια-Σοφιά για να τελειώσει η θεία λειτουργία που είχε διακοπεί κατά την Άλωση...

Καθώς εξακολουθούσε να παραμένει ακίνητη πίσω από τις κουρτίνες στην παγωμένη κρεβατοκάμαρά της, η Ισμήνη αναθυμόταν ότι, τότε που ήταν παιδούλα, οι γονείς της διέθεταν ατέλειωτα αποθέματα χριστιανικής υπομονής, ένα μείγμα υπεροχής και ταπεινοφροσύνης, για να διατηρούν ζωντανή την πίστη τους. Θυμόταν τις νύχτες που η μητέρα της την έβαζε να κάνει την προσευχή της πριν τη βάλει να κοιμηθεί· κι εκείνη, μόλις έπεφτε στο κρεβάτι, σφάλιζε τα μάτια της με τα χέρια της, ώσπου να παρουσιαστούν άστρα και μπαλίτσες χρωματιστές, πιστεύοντας ότι έβλεπε τον Χριστούλη τον ίδιο. Τούτο τον τελευταίο καιρό, μετά το θάνατο του άντρα της και τον ξενιτεμό του γιου της, την ώρα που ετοιμαζόταν να πέσει στο κρεβάτι, ο νους της πήγαινε από συνήθεια στην προσευχή. Μα, σαν προσευχόταν, ένιωθε, χωρίς να το θέλει, κάτι σαν μια ακαθόριστη πνευματική διαμαρτυρία κι έπεφτε για ύπνο μ' ένα ελαφρό ανασήκωμα των ώμων, γεμάτο σκεπτικισμό. Για πρώτη φορά τούτο τον τελευταίο καιρό καταλάβαινε χωρίς να τους δικαιολογεί, απλώς τους καταλάβαινε, εκείνους τους χριστιανούς που, κάτω από αφόρητη πίεση, ασπάζονταν το Ισλάμ.

Η εκούσια προσέλευση ενός χριστιανού στον ισλαμισμό αποτελούσε αληθινή νίκη για τους μουσουλμάνους και εορταζόταν ανάλογα. Όταν ένας χριστιανός αποφάσιζε να αλλαξοπιστήσει, έπρεπε να υψώσει το δάχτυλο μπροστά σε κόσμο και να πει: «Ένας είναι ο Αλλάχ και προφήτης αυτού είναι ο Μωάμεθ». Αμέσως τον οδηγούσαν στον ανώτατο ιεροδικαστή, μπροστά στον οποίο έπρεπε να επαναλάβει τις ίδιες λέξεις και να αρνηθεί τη χριστιανική πίστη. Όταν το έκανε αυτό, του έβαζε καινούργιο ένδυμα και ο ιεροδικαστής τού φορούσε καινούργιο σαρίκι στο κεφάλι. Στη

συνέχεια τον περιέφεραν εδώ κι εκεί καβάλα σε άλογο, να λέει πάντα τις ίδιες λέξεις, ώσπου στο τέλος τον οδηγούσαν σε κάποιο τζαμί για να του κάνουν περιτομή. Αν ήταν φτωχός, του έδιναν χρήματα, αν ήταν πλούσιος, οι άρχοντες τον τιμούσαν, ώστε να είναι πιο πρόθυμοι οι χριστιανοί να προσηλυτιστούν στη δική τους πίστη. Αν επρόκειτο για γυναίκα που επιθυμούσε να αλλαξοπιστήσει, την οδηγούσαν στον ανώτατο ιεροδικαστή, μπροστά στον οποίο έπρεπε να προφέρει τις ίδιες λέξεις. Στη συνέχεια ο ιεροδικαστής έπαιρνε τη ζώνη της, την έκοβε στα δύο και σχημάτιζε με τα κομμάτια της ένα σταυρό. Η γυναίκα τότε έπρεπε να πατήσει το σταυρό τρεις φορές, να αρνηθεί τη χριστιανική πίστη και να επαναλάβει τις ίδιες πάλι λέξεις. Ωστόσο, η Ισιμήνη είχε γνωρίσει χριστιανούς που είχαν αλλαξοπιστήσει οι οποίοι, κάποια στιγμή, υπακούοντας στη φωνή της συνείδησης, είχαν αποκηρύξει τον ισλαμισμό και είχαν επιζητήσει την εξιλέωση μέσα από έναν μαρτυρικό θάνατο. Είχε γνωρίσει και μια πανέμορφη νεαρή Ελληνοπούλα που είχε ασπαστεί το Ισλάμ για να μπορέσει να παντρευτεί τον συνομήλικό της Τούρκο με τον οποίο ήταν σφόδρα ερωτευμένη. Εκείνο το παλικαρι ήταν όμορφο σαν θεός, όμως όλοι την είχαν καταδικάσει. Τον τελευταίο καιρό, που ο προσωπικός της πόνος ήταν αβάσταχτος, η Ισιμήνη αρνιόταν να καταδικάσει εκείνη την κοπέλα για την απόφασή της. *Στο κάτω κάτω, σκεφτόταν, τι ωφελεί το πνεύμα της σκληρότητας; Όπως όλα τ' άλλα, στέκεται κι αυτό σιωπηλό μπροστά στην ύψιστη ευτυχία του έρωτα, όπως και στην ύψιστη δυστυχία του θανάτου...*

«Είναι παράξενο», της είχε πει ο Πατριάρχης, και τα λόγια του ξαναήρθαν τώρα, εντελώς παράταιρα, στη σκέψη της, «που οι περισσότεροι άνθρωποι γνωρίζουμε πολλές φορές μονάχα τη βρομιά της ζωής. Σπάνια καταφέρνουμε να τη δούμε, τέτοια που πραγματικά είναι. Με την παρουσία, όμως, του θανάτου, εισάγεται ένα καινούργιο στοιχείο, που μας οδηγεί σ' ένα υψηλότερο επίπεδο σκέψης μα και ζωής. Ο άντρας σου, που κοιμάται τώρα, ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει. Δεν άλλαξε παρά μονάχα φορεσιά. Έκανε αυτό που πίστευε πως ήταν σωστό, και είμαι σίγουρος πως, με την απόφασή του αυτή, οδηγήθηκε ευτυχισμένος μακριά απ' όλα αυτά που μας αναστατώνουν και μας βασανίζουν. Κι εσύ,

τέκνον μου, αυτό τον καιρό βιώνεις έναν προσωπικό πόνο. Καταλαβαίνω ότι, στιγμές στιγμές, θα είναι αβάσταχτος, όμως να μην ξεχνάς ότι, όταν έχουμε πίστη σ' Εκείνον, ακόμα κι ο πιο αβάσταχτος πόνος μπορεί ν' ανέβει σαν αχνός ψηλά και να μας ανυψώσει κι εμάς πάνω από τον ίδιο μας τον εαυτό, πάνω από τους εγωισμούς μας και πάνω από εκείνη την προκατάληψη τη χωρίς καμιά επιείκεια που είχαμε απέναντι σε πολλά πράγματα...»

Μουδιασμένη από την ακινησία της τόσην ώρα πίσω από τις κουρτίνες, η Ισμήνη ένιωθε τα λόγια του ιεράρχη να αναβλύζουν μέσα της, σαν να μιλούσε η ψυχή της... Μια σκιά μελαγχολίας γλιστρήσε στο πρόσωπό της, καθώς τα λόγια εκείνα στριφογύριζαν στο νου της μ' ένα καινούργιο νόημα. Ο άντρας της κοιμόταν πια τον αιώνιο ύπνο, κι εκείνη ένιωθε να την τυλίγει η σιωπή μπροστά στο μεγάλο άγνωστο που περιμένει κάθε άνθρωπο, αυτή η σιωπή που μέσα της σιγούν όλες οι δελεαστικές φωνές της ζωής και που, ωστόσο, όπως είχε πει ο ιεράρχης, μπορεί ν' αποτελέσει την αφετηρία, το άνοιγμα ενός καινούργιου δρόμου, που θα οδηγήει στο καταφύγιο όπου μια ψυχή μπορεί να γνωρίσει τη γαλήνη...

Όλον αυτό τον καιρό μετά τη φυγάδευση του γιου της και το θάνατο του άντρα της, πίστευε πως η Μοίρα την είχε βάλει στο περιθώριο, στερώντας την από την εύνοιά της. Όμως, τούτη τη νύχτα, καθώς ανάβλυζαν ξανά και ξανά μέσα της τα λόγια του ιεράρχη, κατάφερε επιτέλους να δώσει στις σκέψεις της μιαν ορισμένη κατεύθυνση. Για μια στιγμή τής φάνηκε απίστευτο που είχε αρχίσει να σκέφτεται την ερχόμενη μέρα, τις ερχόμενες μέρες, μα και την κόρη της, για την οποία λίγο καιρό πριν έκαναν χίλια σχέδια μαζί με τον άντρα της. Ασυναίσθητα, τ' όνομά της σχηματίστηκε στα χείλη της Ισμήνης: «Θεοδώρα».

Το είχε προφέρει δυνατά και ξαφνιάστηκε από την ίδια τη φωνή της. Κι έπειτα τα χείλη της σφραγίστηκαν και φάνταζε σαν ν' άκουγε την ηχώ μέσα στη σιωπή. Ύστερα ένα αχνό χαμόγελο μισοφώτισε το πρόσωπό της.

Η κάμαρα σαν να πλημμύρισε ξαφνικά μ' ένα ζεστό φως, καθώς έφερε στη σκέψη της τη μορφή της κόρης της, μ' εκείνο το βλέμμα που γλιστρούσε γρήγορα από δω κι από κει και μ' εκείνη την παράξενη και πολυσύνθετη έκφραση που τη χαρακτήρι-

ζε. Έκφραση ακατανόητα επιφυλακτική, μα και φιλική συνάμα. Βλέμμα κοροϊδευτικό, πάντα χαδιάρικο, πολλές φορές στοχαστικό κι οξύτατα ερευνητικό όταν της μιλούσε κάποιος που δε γνώριζε καλά. Συχνά έδειχνε κι έναν κυνισμό δυσανάλογο της ηλικίας της, για τον οποίο ακόμη η μητέρα της δεν ήταν βέβαιη αν ήταν ψεύτικος ή αληθινός. Και πάντα, από τότε που ήταν μικρό κοριτσάκι, την απασχολούσαν τα πιο απίθανα προβλήματα.

Το είδος των προβλημάτων που την απασχολούσαν και που τα θυμόταν πάντα την ώρα του μεσημεριανού φαγητού ήταν τέτοιας υφής που αναστάτωναν την οικογενειακή ισορροπία. Ο μπαμπάς της φαινόταν να παίρνει πάντα το μέρος της, στην πραγματικότητα, όμως, την κούρντιζε και την ενθάρρυνε να βρίσκει τα αδύναμα σημεία στις μακροσκελείς αλλά και κάπως αόριστες εξηγήσεις της μαμάς. Ο Νικηφόρος έκανε τον έξυπνο στην αδελφή του κι έσκαγε στα γέλια, ενώ η ίδια η Θεοδώρα έπαιρνε το ύφος εκείνο που σήμαινε ότι δεν έβρισκε τόσο διασκεδαστικά μα ούτε και τόσο έξυπνα όσα της έλεγαν. Ύστερα ακουμπούσε τον αριστερό αγκώνα στο τραπέζι, στήριζε το σαγόνι ανάμεσα στο δείκτη και στον αντίχειρα και, παίρνοντας βαθυστόχαστο ύφος, έλεγε πάντα τα ίδια λόγια, σαν να απάγγελλε ένα κομμάτι από κάποιο θεατρικό ρόλο: «Κάποτε πρέπει να στοχαστώ καλά όλα αυτά που με απασχολούν και που εσείς δεν τα παίρνετε στα σοβαρά. Πρέπει να τα σπουδάσω, να μορφωθώ, ν' ασχοληθώ πραγματικά μ' αυτά και να καταλάβω όσα δεν καταλαβαίνω τώρα. Πάντως, δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Θα τα καταφέρω, όμως, κι όλα θα πάνε καλά, επειδή το πιστεύω. Και βέβαια το πιστεύω. Πιστεύω σε όλα. Πιστεύω στον Θεό, στον ήλιο, στο φεγγάρι, στ' αστέρια, στις εποχές του χρόνου, στα δέντρα, στα λουλούδια, στη μουσική, στους ανθρώπους, στις σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους, στο γάμο, στη ζωή. Ναι, στη ζωή. Και δε θα γίνω εγώ σαν τη θεία Ειρήνη, που την παράτησαν προ πολλού τα νιάτα της κι εξακολούθει να ζει χωρίς να καταλαβαίνει ότι αυτό για το οποίο υπερηφανεύεται, η περιφνημη παρθενικότητά της, τρώει σαν σαράκι το κορμί και το μυαλό της...» Στα τελευταία λόγια, ο Νικηφόρος έσκαγε πάλι στα γέλια, ο μπαμπάς της συγκρατούσε με κόπο τα δικά του και η μαμά της την κατσάδιαζε...

Η θεία Ειρήνη ήταν αδελφή του πατέρα της. Πανέμορφη στα νιάτα της, δεν παντρεύτηκε ποτέ και τώρα πλησίαζε τα πενήντα. Στα είκοσί της είχε ερωτευτεί παράφορα έναν όμορφο ποιητή, που είχε μάτια μεγάλα και, όπως της φάνηκαν όταν τον είχε πρωτοδεί, γεμάτα φανατισμό. Γεμάτα φανατισμό επειδή η Ειρήνη πίστευε ότι τέτοιος πρέπει να είναι ένας ποιητής: πρέπει να δίνεται με φανατισμό σ' αυτό που κάνει και να προσφέρει τον εαυτό του ολοκληρωτικά κι ανεπιφύλακτα στους ανθρώπους που παρακολουθούν τις απαγγελίες του και που διαβάζουν τα έργα του. Εκείνη ένωσε από την πρώτη φορά το υψηλό, γεμάτο ειλικρίνεια πάθος που έκαιγε μέσα του και που καιρό κουβαλούσε μαζί του στη σιωπή, αυτό το πάθος που στο τέλος, σαν ένα φυσικό φαινόμενο που κινείται πέρα από τη θέληση του ανθρώπου, θα 'παιρνε επιτέλους μορφή και θα ξεχυνόταν ελεύθερο. Καθόταν και παρακολουθούσε τις απαγγελίες του προσεκτικά, με έκφραση σεμνή κι αθώα, και οι χείμαρροι της ευγλωπτίας του έφταναν ίσια πάνω της, σαν ακτίνες... Ύστερα ο όμορφος ποιητής είχε αποκτήσει τη συνήθεια να στυλώνει το βλέμμα του πάνω της καθώς απάγγελλε, σαν να έκανε τις απαγγελίες του μόνο για εκείνη. Η Ειρήνη δεχόταν την κατάσταση αυτή με απέραντη κρυφή ευχαρίστηση, δίχως να παίρνει το βλέμμα από τον ποιητή και χωρίς να δίνει σημασία στις γεμάτες υπονοούμενα ματιές και στα φευγαλέα, πονηρά νοήματα των άλλων.

Τη μέρα που ο ποιητής ήρθε στο σπίτι τους, καλεσμένος από τον Ιωάννη, τον ποιητή αδελφό της, εκείνη είχε πάλι το ίδιο αθώο ύφος. Είχε περάσει κοντά ένας χρόνος από τη μέρα που τον είχε πρωτακούσει να απαγγέλλει κι ο κρυφός έρωτάς της είχε πια φουντώσει. Ύστερα, όταν άκουσε τον ποιητή να λέει στον αδελφό της ότι ήταν άθεος, ότι δεν πίστευε σε κανέναν Θεό, ένωσε κάτι μέσα της να γίνεται συντριμμία. Εκείνη σηκωνόταν με το ξημέρωμα κάθε Κυριακή, πήγαινε στην εκκλησία και σιγόψελνε την ώρα της λειτουργίας. Είχε βαθιά ριζωμένη την πίστη μέσα της και μόνο η χυδαιότητα την ενοχλούσε και την αηδίαζε τόσο όσο η αθεΐα. Μέσα σε μια στιγμή τάχθηκε με το μέρος των κριτικών εκείνων που έκριναν αρνητικά την ποίησή του. Μέχρι τότε όλους εκείνους τους κριτικούς τούς θεωρούσε ασυλλόγιστους που στέ-

κονταν μακριά από τα μεγάλα πάθη και που δεν είχαν μπει ποτέ στον πειρασμό να αποκαλύψουν τον εαυτό τους επειδή γνώριζαν πολύ καλά πόσο άδεια ήταν η ψυχή τους. Απογοητεύτηκε. Ένωσε σαν τον άνθρωπο που συνειδητοποιεί ξαφνικά ότι έχει πέσει θύμα, και μέσα σε μια στιγμή μίσησε τον ποιητή, χωρίς όμως να πάψει ποτέ να είναι ερωτευμένη μαζί του. Άρχισε να βγαίνει όλο και λιγότερο και μόνο κάποτε κάποτε τα κατάφερνε να ξεφεύγει από κείνη την ατιμόσφαιρα της αυτάρεσκης μελαγχολίας στην οποία είχε περιπέσει με τη θέλησή της. Σιγά σιγά οι τέσσερις τοίχοι του σπιτιού της άρχισαν να κλείνουν μέσα τους, σαν μια παρουσία στοχαστική και φευγαλέα, τ' απομεινάρια της ελευθερίας, της ελπίδας και των ονείρων της Ειρήνης. Κι εκείνη, καθώς τα νιάτα και η ομορφιά την εγκατέλειπαν χρόνο με το χρόνο, βυθιζόταν ολοένα και περισσότερο σε μια καθαγιασμένη, όπως πίστευε, κατάσταση, μα στην πραγματικότητα παρέμενε δεμένη στη Μοίρα της και πάλευε ολοένα και λιγότερο με τη ζωή. Τα τελευταία χρόνια δεν μπορούσε να ξεφύγει μακρύτερα από το σαλονάκι της κι από τους άγριους λαρυγγισμούς ψαλμών που ολημερίς άφηνε να ξεφεύγουν από το στόμα της. Κι όσο τα χρόνια περνούσαν, δεν έπαυε στιγμή να διατυμπανίζει με υπερηφάνεια ότι δεν είχε επιτρέψει ποτέ ν' ακουμπήσει αντρικό χέρι στο κορμί της.

Αυτά κι αυτά σκεφτόταν η Θεοδώρα όταν μιλούσε για το σαρόνκι που έτρωγε το μυαλό και το κορμί της Ειρήνης, και η μητέρα της τη μάλωνε για την αναιδή και απρεπή συμπεριφορά της.

Πριν από λίγες μέρες – εννέα, για την ακρίβεια – η κόρη της είχε κλείσει τα δεκάξι, όμως τούτη η μέρα των γενεθλίων της δεν ήταν σαν τις άλλες, προηγούμενων χρόνων. Η Ισμήνη θυμόταν ότι δυο χρόνια πριν, τη μέρα που έκλεινε τα δεκατέσσερα, η Θεοδώρα είχε σταθεί μπροστά στον μεγάλο καθρέφτη και παραπονιόταν ότι το σώμα της έμοιαζε αγορίστικο, έτσι αδύνατη που ήταν, ότι οι βλεφαρίδες της ήταν κοντές, ότι είχε ένα σημαδάκι στο σαγόνι κι ότι, γενικώς, ήταν άχαρη. Μέσα σε δυο χρόνια, όμως, είχε περάσει από πολλές φάσεις, και τώρα το κορμί της είχε αποκτήσει στρογγυλάδες και χάρη, που τα φορέματά της τις σκέπαζαν μεν, μα δεν τα κατάφερναν να τις κρύψουν ολότελα. Και οι βλεφαρίδες είχαν μακρύνει γύρω από τα πανέμορφα μάτια της.

Είχαν περάσει ώρες. Είχε αρχίσει να ξημερώνει. Κάποια στιγμή, σαν να ξύπνησε από λήθαργο, η Ισμήνη ξεκόλλησε από το παράθυρο και, σέρνοντας τα βήματά της, μπήκε στην κουζίνα, κι αφού ετοίμασε και ήπιε κάτι ζεστό, έριξε ένα χοντρό πανωφόρι στους ώμους και βγήκε στον κήπο. Οι τριανταφυλλιές ήταν ρημαγμένες από τον χτεσινοβραδινό αγέρα, πολύ περισσότερο από όσο μπορούσε να δει από το παράθυρο μέσα στη νύχτα, ωστόσο ούτε που στενοχωρήθηκε αντικρίζοντας τέτοια καταστροφή. Άλλες φορές θα την έπιανε απελπισία μπροστά σ' ένα τέτοιο θέαμα.

Συνέχισε ώρα πολλή να περπατάει άσκοπα εδώ κι εκεί, ώσπου έφτασε στο φράχτη με τις δάφνες, απ' όπου είδε, μπροστά στο παρτέρι με τις τριανταφυλλιές του διπλανού σπιτιού, δυο σιλουέτες. Ο Εμμανουήλ και η γυναίκα του, η Άννα, μετρούσαν τις καταστροφές στον δικό τους κήπο. Θέαμα μελαγχολικό. Εκείνος, σχεδόν γέρος πια, έσερνε με κόπο τα πόδια του, κι εκείνη, κατά πολύ νεότερή του, τον υποβάσταζε. Εκείνος ήταν από παλιά φίλος του πατέρα της Ισμήνης, αυτό που λένε αγαθός, ήσυχος και καλός άνθρωπος. Εκείνη, την Άννα, κανείς δεν την εκτιμούσε, επειδή ήταν μια γυναίκα με παρελθόν. Μια γυναίκα χωρίς ηθικούς φραγμούς, κυριολεκτικά με δεκάδες εραστές, υπαίτια μιας αυτοκτονίας, που είχε κατασταλάξει εδώ και λίγα χρόνια στο άσημο και μέτριο λιμάνι που της πρόσφερε ο Εμμανουήλ, και μόνο το χαμόγελό της φώτιζε κάποτε κάποτε το πρόσωπό της, σαν άσβηστη φλόγα μιας μεγάλης ομορφιάς, που τώρα πια είχε αρχίσει να χάνεται μέσα στα λίπη. Ζευγάρι αιτίαριστο, που είχε ενωθεί χάρη στην απέραντη καλοσύνη του Εμμανουήλ. Ναυάγια και οι δυο, που είχαν ξεβραστεί στη στεριά και είχαν ενώσει τις ζωές και τις τύχες τους. Άξαφνα, η Ισμήνη ένιωσε συμπόνια και για τους δυο.

«Κακόμοιρη κυρία Άννα... Κι ακόμα πιο κακόμοιρε κύριε Εμμανουήλ, δυστυχημένο θύμα της ζωής κι εσύ...» ψιθύρισε. Ύστερα απομακρύνθηκε από το φράχτη και για πολλή ώρα ακόμη συνέχισε να τριγυρίζει στον κήπο. Όταν πέρασε στην πελούζα, ο καιρός είχε αρχίσει κάπως να αλλάζει. Ο ήλιος είχε μόλις βγει και το χρώμα της ημέρας ήταν αλλιώτικο. Σύννεφα μαζεύονταν κι απλώνονταν προς τον ήλιο, δίνοντας στο φως μια

απόχρωση σταχοκίτρινη. Κι ο αέρας άρχισε να σηκώνεται πάλι, σαν άθελά του, σαν να μην ήθελε να σχίσει το λεπτό κι εξαισιοπέπλο του πρωινού.

Όταν μπήκε στο σπίτι, άκουσε ελαφρούς θορύβους από το δωμάτιο της Θεοδώρας, που μαρτυρούσαν ότι η κόρη της είχε σηκωθεί από το κρεβάτι. Η Ισμήνη, με μηχανικές, αυτοματοποιημένες κινήσεις, άρχισε να ετοιμάζει το πρωινό της. Ύστερα, ξέροντας ότι η Θεοδώρα, καταπώς συνήθιζε να κάνει πάντα, θα αργούσε να κατέβει, ξαναβγήκε στον κήπο. Ο ήλιος έλαμπε τώρα, καθώς ο αγέρας είχε διώξει γρήγορα τα σύννεφα, κι ο ουρανός κολπωνόταν πάνωθής σαν ένα τεράστιο ωχροκύανο μεταξωτό ύφασμα. Απαλός, γλιαρός κι αρωματισμένος αγέρας ανάσαινε ανάμεσα στα δέντρα και στις πρασιές. Έκανε ζέστη, ωστόσο εκείνη ένιωθε πάλι μιαν απέραντη παγωνιά να τη διαπερνάει ως την καρδιά. Για μιαν ακόμη φορά, δοκίμασε να αναλύσει τα αισθήματά της, αυτό το παράξενο μείγμα απελπισίας, οδύνης και δύναμης, αυτής της δύναμης που είχε νιώσει κατά το ξημέρωμα, όταν στεκόταν πίσω από το παράθυρο. Για μιαν ακόμα φορά, είδε ξεκάθαρα την κατάστασή της και, καθώς στεκόταν ολομόναχη στον κήπο, άθελά της ένιωσε μέσα της μιαν παγωμάρα, από έναν ξαφνικό φόβο πως τούτη η μέρα θα ήταν διαφορετική από τις άλλες... πως στεκόταν στο κατώφλι μιαν μεγάλης καταστροφής, που δε θα μπορούσε ποτέ να την αντιμετωπίσει και να την αντέξει...

Κοίταξε με αγωνία ένα γύρο στον κήπο με τη μάταιη ελπίδα μήπως ανάμεσα στα δέντρα ανακάλυπτε αναπάντεχα κάποια φιλική ανθρώπινη παρουσία, που θα τη βοηθούσε να αντλήσει θάρρος, όμως, όπως ήταν φυσικό, ο κήπος ήταν έρημος. Αναζήτησε στη μνήμη της τους κοινούς φίλους που είχαν με τον άντρα της, μα δεν υπήρχε κανείς που θα μπορούσε να του ανοίξει την καρδιά της. Μετά το θάνατο του Ιωάννη, όλοι είχαν απομακρυνθεί και οι δυο γυναίκες είχαν απομονωθεί, σαν να είχαν χτίσει ένα διαπέραστο τείχος γύρω τους... ένα τείχος χτισμένο από φόβο... Προχώρησε ως το φράχτη με τις δάφνες και κοίταξε κατά τον κήπο του διπλανού σπιτιού με τόση λαχτάρα όση δεν είχε νιώσει άλλη φορά για τους γείτο-

νές της, όμως ο Εμμανουήλ και η Άννα δε φαίνονταν πουθενά.

Για αρκετή ώρα εξακολούθησε να στέκεται πίσω από το φράχτη με τις δάφνες, κοιτάζοντας απέναντι με ανείπωτη προσμονή. Ένωθε ότι δεν ήταν σε θέση να αναπτύξει την παραμικρή πρωτοβουλία, καθώς το άσχημο προαίσθημα που ανάβλυζε μέσα της γιγαντωνόταν ολοένα και περισσότερο. Άξαφνα, κι εντελώς παράταιρα, έκανε τη σκέψη πως η ζωή είναι μια αέναη διαδοχή του καλού και του κακού και πως μπορεί κανείς, μέσα σε μια στιγμή, να γκρεμιστεί από τα ψηλά όπου στέκεται και να πέσει στα βάθη, κάτι που λίγο καιρό πριν δε θα μπορούσε να πιστέψει ότι ήταν αλήθεια... Και ύστερα, καθώς στεκόταν εκεί μονάχη, απενίζοντας το κενό, χωρίς να κάνει καμία αισιόδοξη σκέψη, ένας ξαφνικός κρότος ήχησε στ' αυτιά της, προξενώντας της τρόμο και κάνοντάς τη να στρέψει το κεφάλι προς την εξώπορτα του κήπου. Είδε την πόρτα να γκρεμίζεται κι έναν γιγαντώσωμο άγριο άντρα με ξυρισμένο κεφάλι να εμφανίζεται στο άνοιγμα.

Ήταν η πρώτη φορά που η Ισμήνη αντίκριζε τον Ισμαήλ...

Κωνσταντινούπολη, Μάρτιος 1536. Ο Ιωάννης Νοταράς, απόγονος του Λουκά Νοταρά, πρωθυπουργού του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, στραγγαλίζεται με εντολή του σουλτάνου Σουλεϊμάν επειδή φυγάδευσε τον δεκατριάχρονο γιο του Νικηφόρο στην ενετοκρατούμενη Κέρκυρα, αντί να του τον παραδώσει για να ικανοποιεί τις ορέξεις του. Η οργή του σουλτάνου δεν περιορίζεται στην εκτέλεση του Νοταρά, αλλά ξεσπά και στη γυναίκα και την κόρη του, οι οποίες οδηγούνται στο χαρέμι. Την ίδια εποχή τα παράλια της Μεσογείου λεηλατούνται από τον οθωμανικό στόλο, επικεφαλής του οποίου είναι ο αρχιπειρατής Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσσα.

Στο χαρέμι ο σκλάβος Αλεχάντρο κερδίζει την εκτίμηση του σουλτάνου, όταν ο τελευταίος διαπιστώνει πως ο νεαρός είναι προικισμένος καλλιγράφος. Έτσι του αναθέτει να καλλιγραφεί επιγραφές που κοσμούν προσόψεις και αίθουσες του παλατιού, χωρίς να υποψιάζεται ότι ο νεαρός είναι βαθιά ερωτευμένος με τη Θεοδώρα, κόρη του Νοταρά, που παραμένει σκλάβα στο χαρέμι. Και ενώ τα γεγονότα στην Κωνσταντινούπολη εναλλάσσονται ραγδαία, στην Κέρκυρα ο Νικηφόρος ανδρώνεται, αρνούμενος να αποδεχτεί ότι η άρχουσα τάξη τον θεωρεί ποπολάρο...

Ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα όπου ο μύθος συναντά την ιστορική αλήθεια, μα και μια ανεπανάληπτη ωδή στον έρωτα!

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
300.000
ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

ISBN 978-960-453-158-5

9789604531585

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1 – 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

